

TARTON YLIOPISTO
HUMANISTINEN TIEDEKUNTA
VIRON KIELEN JA YLEISEN KIELITIETEEN LAITOS
SUOMALAIS-UGRILAISTEN KIELTEN OSASTO

Elīza Gūtmane

SUOMEN JA LATVIAN PASSIIVIN KÄYTTÖ NETTIKESKUSTELUISSA

Maisteritutkielma

Ohjaajat Tiina Nahkola ja Hanna Jokela

Tartto 2017

SISÄLLYS

1.	Johdanto	3
1.1	Aineisto	4
2.	Suomen kielen passiivi	5
2.1.	Passiivilauseen tyypilliset piirteet verrattuna aktiivilauseeseen	7
2.2.	Passiivimuodon morfologiset piirteet	9
2.3.	Erilaisia passiiveja	11
2.3.1.	Yksipersonainen passiivi	11
2.3.2.	Monipersonaiset passiivirakenteet	
2.4.	Passiivin käyttöehdot verrattuna nollapersoonaan	13
2.5.	Passiivimuodon historiasta	15
2.6.	Passiivin semanttisia ominaisuuksia	16
2.6.1.	Passiivin henkilötarkoitteisuus	16
2.6.2.	Monikollisuus	19
2.6.3.	Etäisyyttä luova käyttö	19
3.	Latvian kielen passiivi	21
3.1.	Latvian kielen pääluokat	21
3.1.1.	Aktiivi	22
3.1.2.	Medium	22
3.1.3.	Passiivi	23
3.2.	Refleksiiviset verbit	26
3.3.	Passiivin muodostaminen	28
3.4.	Verbin 3. persoona ja aktiivin ja passiivin synonyymisyys	31
4.	Latvian ja suomen passiivi rinnakkain: yhteenveto teoreettisesta taustasta	32
5.	Passiivin käyttö suomenkielisissä nettikeskusteluissa	33
5.1.	Henkilötarkoitteisuus	34
5.2.	Monikollisuus	34
5.3.	Etäisyyttä luova käyttö	36
5.4.	Passiivilauseiden muita ominaisuuksia	37
6.	Passiivin käyttö latviankielisissä nettikeskusteluissa	41
6.1.	Etäisyyttä luova käyttö	43
6.2.	Henkilötarkoitteisuus	44
6.4.	Objektin, epäsuoran objektin ja objektiton passiivi	46

Yhteenveto	48
Abstract	50
Lähteet	51

1. Johdanto

Tutkimuksessani tarkastelen passiivilauseita ja niiden käyttöä suomen ja latvian nettikeskusteluissa. Tutkimukseni on kahden kielen kontrastiivista tutkimusta. Tutkimukseni on aineistolähtöinen, joka tarkoittaa sitä, että ilmiötä pyritään tutkimaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Tavoitteena onkin ymmärtää ja tulkita jonkin valitun ilmiön- tässä tapauksessa passiivin esiintymisen merkityksiä. Sen takia aineistoksi on valittu juuri nettikeskustelut, koska haluan tutkia miten passiivia käytetään sellaisissa tilanteissa, joissa ihmiset ilmaisevat ajatuksiaan spontaanisti eivätkä paljon ajattele kielen rakenteita. Nettikeskustelut ovat yleensä aika puhekielisiä ja näin on mahdollista saada käsitys myös siitä, miten passiivia käytettäisiin luonnollisessa puheessa.

Suomen ja latvian passiivien vertailu on kiinnostavaa, koska usein Itämeren alueen kielten välillä huomataan kielisukulaisuudesta riippumattomia yhtäläisyyksiä ja myös tutkimukseni osoittaa, että rakenteeltaan erilaiset kielet voivat käyttää samanlaisia keinoja persoonan ilmaisemisessa tai sen häivyttämisessä. Toinen syy, miksi tätä ilmiötä on mielenkiintoista tutkia on se, että suomea ja laviata ei ole vielä vertailtu tältä kannalta.

Tämän tutkimuksen tarkoitus on tarkastella suomen ja latvian passiivilauseiden käytön eroja ja yhtäläisyyksiä sekä pohtia sitä, milloin passiivin käyttö on samanlaista ja milloin näkyvät erot.

Suomen kielen passiivia ovat tutkineet esimerkiksi Susanna Shore (1986), Juhani Löflun (1988), Auli Hakulinen (2001) ja joiden tutkimuksiin perustuu myös tämä työ. Latvian passiivista paljon on kirjoittanut Andra Kalnača (2009, 2011, 2013) ja Axel Holvoet (2001).

Passiivin käyttöehtoja ja semantiikkaa on suomessa selvitetty jo verrattain paljon, latviassa tilanne on vähän toisin. Latvian kieliopin kuvauksissa passiivia on käsitelty vähemmän kuin suomalaisessa tutkimuksessa. Latvian passiivin morfologiasta on tehty perusteelliset tutkimukset, mutta passiivin semantiikka ja varsinkin tekijän rooli passiivissa ei ole saanut paljon huomiota. Suomen kielessä passiivi on laaja teema ja kirjallisuutta on paljon, mikä on ymmärrettävää, koska suomen passiivi eroaa indoeuroopalaisten kielten passiiveista ja on mielenkiintoinen tutkimuskohde. Monessa lähteessä suomen passiivia ei edes kutsuta passiiviksi. Tutkimuksessani kuitenkin käytän termiä *passiivi* sekä suomessa että latviassa.

Passiivilauseella tarkoitan ilman tekijää esiintyvää lausetta, jonka predikaatti on morfologinen passiivi. Suomenkielisissä keskusteluissa tutkin vain yksinpersoonaista passiivia.

Passiivilauseessa ei ole tekijää ja identiteetti jää kuitenkin auki, tarpeen mukaan kontekstista pääteltäväksi. Tarkastelen mitä kaikkea passiivilla voi tarkoittaa. Tutkimukseni keskittyy passiivin viittausalaan eli miksi passiivia käytetään ja mihin passiivilla viitataan.

Nämä tutkimuskysymykset on valittu, koska passiivin ensisijainen tehtävä on taka-alistaa

henkilötekijä ja tarkailen milloin ja miksi on ollut syy siihen, että kirjoittaja on valinnut passiivin. Tutkin miten helppoa on päätellä tekijä kontekstista ja milloin se on tarkoitettu pääteltäväksi. Aloittaessani oletin passiivin käytön olevan monipuolista, varsinkin suomessa. Lähtökotana tutkimuksessani on suomen kieli ja tarkoituksena on tutkia latvian passiivia suomen kielen kautta.

1.1. Aineisto

Lähtökohtana tutkimuksessani on suomalaisista ja latvialaisista nettikeskusteluista koostuva aineisto. Tutkiessani esimerkkejä yritin selvittää mikä on siis milloinkin ollut syy siihen, että kirjoittaja on käyttänyt passiivia ja mihin passiivi viittaa- kirjoittajaan, lukijaan vai johonkuhun kolmanteen?

Aineisto pohjautuu nettikeskusteluihin, jotka on kerätty Suomi24.fi ja Vauva.fi nettisivuilta, latviankieliset esimerkit on kerätty delfi.lv/calis ja cosmo.lv nettisivuilta. Suomi24.fi on Suomen suurin sosiaalisen median palvelu. Suomi24:n palveluita ovat muun muassa Keskustelu, Treffit ja Posti. Keskustelut on tunnetuin palvelu. Delfi.lv/calis on Suomen Vauva.fi vastine Latviassa, molemmilla sivuilla päähuomio on perheen liittyviin asioihin, mutta keskustelupalstoilta löytyy runsaasti muita teemoja. Sekä delfi.lv/calis että Vauva.fi ovat suosittuja verkkosivustoja ja niillä on aktiivisia keskustelupalstoja. Cosmo.lv on Cosmopolitan aikakauslehden verkkosivusto ja sillä on aika selvä kohderyhmä- nuoria naisia, sivulla käydään vilkasta keskustelua kaikenlaisista teemoista ja uusia aiheita tulee usein. Näillä sivuilla on mahdollista anonyymisena osallistua keskusteluihin, avata uusi aihe ja seurata muiden ihmisten keskusteluja. Olen valinnut nämä nettisivut, koska niissä vierailee iso määrä kävijöitä joka päivä. Sekä suomalaiset että latvialaiset nettisivut ovat vapaasti saatavilla internetissä.

Aineisto perustuu 130 suomenkielisiin ja 100 latviankielisiin esimerkkilauseisiin. Suomenkieliset esimerkit on otettu 16 keskustelusta ja latviankieliset 17 keskustelusta. Tutkin sattunaisia keskusteluita, joille oli paljon kommentteja. Aineiston analyysi tapahtui teemoittelun avulla. Luin keräämät esimerkit ja pyrin löytämään niistä yhteisiä tekijöitä, jotka auttaisivat passiivin käytön ryhmittelyssä. Yhteisiä tekijöitä ja aihealueita löytyi, joten olen jakanut suomenkieliset esimerkkilauseet neljään ryhmään- *henkilöviitteisyys, monikollisuus, kohteliaisuus, K- ja P-passiivi*. Tämä ryhmittely perustuu siihen, miten passiivia käytetään ja mihin passiivilla viitataan. Suomenkielisissä esimerkeissä on huomioitu vain morfologiset passiivit. Latviankieliset esimerkit oli vaikeampi ryhmitellä, koska tällä hetkellä latviassa passiivin tekijän viittaussuhteita on vähän tutkittu ja esimerkkien jaottelu pohjautuu pikimmiten passiivin rakenteeseen. Passiivin rakenteet suomessa ja latviassa ovat tietenkin erilaisia ja suomen passiivien ryhmittely ei täysin toimi

latviassa, mutta olen sopeutanut latvian esimerkkilauseet suomen passiivien ryhmittelyyn. Niin kuin tutkimuksessani päähuomio on suomen kieleen, pyrin analysoida latvian kielen aineistoa käyttäen myös suomen kielen teoria osiota.

Nettikeskustelujen luonteeseen kuuluvat puhekielisyys, nopeat ja yleensä lyhyet kommentit, ja usein anonymisyys. Vaikka keskustelupalstojen osallistujat kirjoittavat kommentteja anonymisena, silti usein käytetään sellaisia kielen rakenteita, joilla voi välttää suoraa viittaamista johonkin tiettyyn henkilöön tai henkilöryhmään. Passiivin implikoiman henkilön identiteetti jää avoimeksi ja tilannekohtaiseksi pääteltäväksi (Riionheimo, Kolehmainen, Meriläinen, 2014: 338).

Nettikeskustelut ja kommentit ovat kirjoitettua kieltä, mutta aika monissa aineiston esimerkeissä on piirteitä, jotka ovat tyypillisiä puhutulle kielelle. Siksi on mielenkiintoista tutkia kuinka passiivia käytetään informaalissa arkikielessä.

2. Suomen kielen passiivi

Suomen passiivia on kauan tarkasteltu indoeurooppalaisten kielten kannalta, lähdetään esim. siitä, että lause jaetaan subjekti- ja predikaattiosaan tai NP:hen ja VP:hen, ja puhutaan aktiivi- ja passiivipääluokasta (Shore 1986: 9). Aiemmat tutkimukset ovat keskittyneet passiivirakenteen ja sen käytön kuvailuun sekä suomen ja indoeurooppalaisten, lähinnä germaanisten, kielten passiivien vertailuun, ja paljon keskustelua on herättänyt kysymys siitä, voidaanko suomen passiivia ylipäätään pitää passiivina (Riionheimo, Kolehmainen, Meriläinen 2014: 334). Esimerkiksi Susan Shore teoksessaan *Onko suomessa passiivia* käyttää nimitystä indefiniitti (epämääräinen, määräämätön). Tällä nimityksellä hän viittaa siihen, että agentti on kielellisessä rakenteessa spesifioimaton. Esim. indefiniittimuodolla *lähdetään* ilmaistaan se, että joku tai jotkut suorittavat lähtemisen, mutta lähtijöistä ei anneta tarkempaa tietoa (Shore 1986: 10).

Suomen passiivia voidaan toisesta näkökulmasta tarkastellen pitää ”impersonaalina”, ei varsinaisena passiivina. Verrattuna impersonaaliin passiiveille on ominaista syntaktisen objektin nosto lauseen kielipilliseksi subjektiksi sekä tapahtuman kuvaaminen staattisena tai resultatiivisena, kun taas impersonaaleissa objekti pysyy objektina, rakenne implikoi usein indefiniittistä inhimillistä tekijää, ja tapahtuman kuvaus on dynaaminen (Riionheimo, Kolehmainen, Meriläinen 2014: 337). Toisaalta vakiintunut termi ’impersonaalinen’ on passiivin kohdalla kylläkin melko paradoksaalinen, sillä passiivihan nimenomaan implikoi henkilötarkoitteista, ”personaalista” ykkösargumenttia.

Passivi-termin tilalle on tarjottu myös sellainen vaihtoehto kuin *neljäs persoona*, ja sen voi ajatella kuuluvan suomen persoonajärjestelmään, joka ilmaisee keskustelun osallistujien diskurssirooleja (Riionheimo, Kolehmainen, Meriläinen 2014: 337-338).

Vaikka Shore käyttää passiivista nimitystä *indefiniitti*, hän toteaa, että *aktiivi*- ja *passiivi*- nimitykset ovat kuitenkin juurtuneet suomen kielioppikuvaukseen (Shore 1986:9). Myös Iso suomen kieliopissa (VISK) käytetään fennistisen perinteen mukaista nimitystä passiivi, koska rakenteella on kuitenkin olennaisia passiivin ominaisuuksia ja monilla ehdotetuilla vaihtoehtoisilla nimityksillä on muuta vakiintunutta käyttöä (VISK §1331). Myös tässä tutkimuksessa käytän nimitystä passiivi sekä suomea että latviaa kuvatessani, koska suomen passiivi voidaan rinnastaa muiden kielten erilaisiin passiivirakenteisiin ja perinteistä *passiivi*-nimitystä puoltaa myös se, että latviassa oman nimityksen *ciešamā kārta* rinnalla käytetään termiä *passiivi* (VISK: §1331, Riionheimo, Kolehmainen, Meriläinen 2014:336).

Syntaktisten ominaisuuksien yhteydessä on vielä syytä korostaa, ettei suomen yksipersonainen passiivi ole yhteinäinen kategoria vaan ennemminkin kattotermi useammalle erityyppisille ja syntaktisestikin toisistaan poikkeavalle passiivikonstruktiolle (Riionheimo, Kolehmainen, Meriläinen 2014: 337).

Suomen verbin muodot, niin finiittiset kuin infiniittiset, jaetaan kahteen pääluokkaan, joista toista sanotaan aktiiviksi, toista passiiviksi. Aktiivin useimpien muotojen esiintymille on ominaista, että toimiva persoona on ilmaistu, useimpien passiivimuotojen esiintymille taas on ominaista, että toimiva persoona on epämääräinen (Penttilä 1957: 213). Voidaan sanoa, että suomen aktiivi on monipersonaisen ja määräisen tekijän pääluokka, mutta passiivi on persoonattoman ja epämääräisen persoonan pääluokka (Penttilä 1957: 460).

Nykysuomessa ei kuitenkaan ole aivan säännöllisesti näin, vaan aktiivin sananmuotojen esiintymät voivat ilmaista epämääräistä persoonaa ja joskus, vaikka harvoin, passiivin sananmuodon persoona voi olla määräinen.

Sen vuoksi on sananmuotoja mainittuihin pääluokkiin ryhmitettäessä lähinnä vedottava siihen seikkaan, että passiivin sananmuotoihin kuuluu erityinen passiivin tunnus, joka puolestaan puuttuu aktiivin sananmuodoista. (Penttilä 1957: 460)

Toisin sanoen passiivilauseilla tarkoitetaan yleisesti ottaen lauseita, joissa verbin muoto tai predikaatin rakenne osoittaa lauseen ydinjäsenten edustuvan toisin kuin aktiivilauseessa: subjekti jää taka-alalle eli syntaktista subjektia passiivilauseessa ei voi olla, ja vastaavasti jokin muu lauseenjäsen voi saada joitakin subjektin piirteitä. Suomessa on useita passiivin luonteisia rakenteita, joista yleisin ja monikäyttöisin on yksipersonainen passiivi. Yksipersonaisessa passiivilauseessa ei ole ilmisubjektia, ja sen finiittiverbi on passiivimuodossa (VISK § 1313).

Esim.

Onko hampaat pesty? Näin voitaisiin ehkä sanoa.

2.1.Passiivilauseen tyypilliset piirteet verrattuna aktiivilauseeseen

Aktiivilauseessa on tekijää tarkoittava subjekti, passiivilauseessa sen sijaan tekijää ei ole.

Tavallisessa aktiivilauseessa persoona voidaan siis ilmaista sekä subjektilla (*minä, tytöt*) että verbimuodolla (*teen, tekivät*), mutta passiivilauseessa persoona osoitetaan pelkällä verbimuodolla (*tehdään, tehtiin*) (kielitoimistonohjepankki.fi 4.4.2017.). Samoin kuin latvian kielessä myös suomen kielessä käytetään kuusipersonaista järjestelmää.

Hakulinen (2001: 209) huomauttaa, että suomessa tämän systeemin lisäksi on kaksi epäspesifiseen

persoonaviittaukseen käytettävää verbimuotoa, joita on nimitetty impersonaaliksi:

- a. Täällä jääty+y
- b. Kadulla melu+ta+an

Suomen yksipersonainen passiivi (*Kadulla melutaan*) on kirjallisuudessa tulkittu yksikön ja monikon persoonamuodoista erilliseksi, ”neljänneksi” kielipilliseksi persoonaksi eli persoonaksi, joka ei ole ensimmäinen, toinen eikä kolmas (VISK § 1315). Tätä passiivimuotoa sanotaan yksipersonaiseksi, koska se ei vaihtelee eri persoonissa (VISK § 1313).

Passiivimuoto kuitenkin eroaa varsinaisesta persoonajärjestelmästä sillä, että se persoonapäätteen lisäksi koostuu johdinta muistuttavasta aineksesta *-tt(A)-*, joka morfotaktisesti ja funktionaalisesti yhdistää passiivimuodot refleksiivisin ja kausatiivin muotoihin (Gruzdiņa 2005: 16). Toinen asia, joka pitää ottaa huomioon on se, että omistusliitteet – joita tunnetusti on vain 1., 2., tai 3. persoonaa varten – ovat hieman vastakohtaisia passiivin kanssa (Vilkuna 1996: 140):

*Naapurissa lyödään lapsiaan.

Naapurit lyövät lapsiaan.

Omistusliitteen käymättömyys passiivilauseissa on kuitenkin suhteellinen asia; niitä kyllä näkee esimerkiksi seuraavantapaisissa yhteyksissä, joissa liitteellä ei varsinaisesti olekaan sisällöllistä merkitystä.

Naapurissa ollaan huolissaan. (Vilkuna 1996: 140)

Suomen kielen passiivissa kiinnostavaa on mm. se, että passiivi ja aktiivi eivät ole yhtä selvästi erillisiä kategoriaita kuin monissa muissa kielissä, esimerkiksi ruotsissa ja englannissa (Makkonen-Craig 2005: 14). Näkökulmasta riippuen suomen aktiivia ja passiivia voi pitää osin päällekkäisinä, yhteensulautuneina tai eriytymättöminä kategorioina. Passiivimuodon ”aktiivisuus” on selvintä silloin, kun samassa lauseessa on edellä subjektina oleva *me*-pronomini, esim. *Me mennään Eurooppaan!* Sitä vastoin esimerkeissä *Mennään katsomaan* tai *Okei, uskotaan* pronominia ei ole, ja tällaisissa lauseissa mahdollinen ensipersonainen merkitys syntyy jostakin muusta (Makkonen-Craig 2005: 19).

Suomen passiivin tapauksessa tekijää ei mainita, toisin kuin aktiivissa, missä tekijä on ilmaistu ja jokin muu lauseenjäsen voi saada subjektin piirteitä. Passiivilause eroaa aktiivilauseesta myös objektin sijaanvalinnan suhteen. Jos passiivilauseessa on akkusatiiviobjekti, se tulee yksikössä pääätteettömään muotoon (*pestään auto*), kun taas aktiivilauseen vastaavanlainen objekti saa pääteellisen muodon (*pesemme auton*). Monikollisissa lauseissa ero ei näy, jos on kyse

akkusatiiviobjektista (esim. pestään kädet, pesemme kädet) (Makkonen-Craig 2005: 18).

Yleisesti tunnettujen indoeurooppalaisten kielten tutkimuksessa kanonista passiivia kuvataan usein seuraavanlaisin piirtein (Makkonen-Craig 2005: 15):

1. Passiivi poikkeaa aktiivista niin, että passiivi merkitään joko morfologisesti tai perifrastisesti eli apuverbiä käyttämällä. Passiivissa on siis jotakin enemmän kuin aktiivissa.
2. Passiivilauseessa agentti jätetään mainitsematta tai se edustuu epätyypillisellä tavalla, esim. obliikvisijalla tai prepositiolausekkeella (esim. venäjässä instrumentaalisijalla, ruotsissa *av-*lausekkeella, englannissa *by*-lausekkeella). Kyseessä on agentin demootio.
3. Passiivilauseessa on kielipillinen subjekti, joka on semanttisesti jokin muu kuin agentti ja jonka kanssa predikaatti kongruoi persoonassa (ns. personaalinen passiivi). Aktiivilauseessa vastaava konstituentti on gramaattisesti ”alempana”, esimerkiksi objekti tai adverbiaali. On kyse patientin (tms.) promootiosta.

Kyseiset kolme kriteeriä sopivat hyvin esimerkiksi englannin passiiviin, jota nykyään pidetäänkin usein passiivin prototyyppinä. Suomen yksipersonaiseen passiiviin sopii kaksi ensimmäistä ominaisuutta, mutta kolmas kriteeri kielipillisen subjektin vaatimus, ei sovi: lauseessa ei ole subjektiä, jonka kanssa verbi kongruoisi. (Makkonen-Craig 2005: 15) Esimerkiksi Latvian passiivi täyttää kanonisen passiivin määritelmän kaikissa kolmessa suhteessa.

2.2. Passiivimuodon morfologiset piirteet

Passiiviksi kutsutut rakenteet ovat melko erilaisia eri kielissä, ja yhdessäkin kielessä voi olla erityyppisiä passiiveja. Täysin kielestä riippumatonta passiivin määritelmää ei liene mahdollista tehdä (VISK § 1331).

Suomen passiivin tunnus luo verbin vartalosta passiivivartalon, johon liittyvät tempus- ja modustunnukset sekä passiivin persoonapäätte *-Vn* (VISK § 110). Passiivin tunnuksella on kaksi varianttia: lyhempi tunnus *-tA* ja pitempi *-ttA*. Tunnukset ovat astevaihtelussa (fl.finnlectura.fi). Passiivin persoonapäätte *-Vn* (vokaalinpidentymä *+n*) on verbinmuodossa samalla paikalla kuin muidenkin persoonien päätteet eli tempus- ja modustunnusten jäljessä sekä ennen liitepartikkeleja, esim. *sano+ttA+isi+in+ko*.

vartalo	passiivi	TEMPUS/MODUS	persoona
syö	dä		än
puhu	ta		an
kerro	tt	i	in
tul	ta	isi	in

Tunnuksen loppu-A katoaa imperfektin *i:n* edeltä muttei konditionaalin *isi*-tunnuksen edeltä (*laulett+i+in*, *lauletta+isi+in*).

Lyhempää tunnusta *-tA* : *-dA*, *-lA*, *-nA*, *-rA*, *-A* käytetään niissä yksivartaloisissa verbeissä, joiden vartalo loppuu pitkään vokaaliin tai diftongiin sekä kaikissa kaksivartaloisissa verbeissä, joissa se liittyy konsonanttivartaloon:

saa+ta+neen : *saa+da+an*
tul+t+i+in : *tul+la+an*
pur+ta+isi+in : *pur+ra+an*

Passiivin pitempää tunnusta *-ttA* : *-tA* käytetään sellaisissa yksivartaloisissa verbeissä, joiden vartalo loppuu lyhyeen vokaaliin. Tunnus on heikkoasteinen indikatiivin preesensissä. Esim.

ote+tta+koon : *ote+ta+an*
anne+tta+ne+en : *anne+ta+an*
ymmärre+ttä+isi+in : *ymmärre+tä+än*

Verbivartaloiden loppu-A vaihtuu pitemmän tunnuksen edellä *e:ksi*, esim. *anna+n* mutta *anne+taan*, *kirjoita+mme* mutta *kirjoite+taan*. (fl.finnlectura.fi)

Kielteisiä passiivimuotoja muodostetaan kieltoverbistä *ei* ja passiivista ilman persoonapäätettä.

ei ote+ta
ei saa+da
ei+tul+tta+isi

Passiivi suomessa esiintyy kaikissa tapaluokissa- indikatiivissa, imperatiivissa, konditionaalissa ja potentiaalissa ja myös kaikissa aikamuodoissa- preesensissä, perfektissä, imperfektissä ja pluskvamperfektissä.

Passiivin taivutusmuodot

Tutkimukseni kannalta olennaiset passiivin aikamuodot ovat preesens-, imperfekti-, perfekti ja plusperfekti. Passiivin perfekti ja plusperfekti muodostetaan apuverbistä *olla* ja *TTU*-partisiiipista.

Moduksista potentiaalia ei usein käytetä puhekielessä ja passiivin imperatiivi on hyvin harvinainen ja tyyliiltään vanhahtava.

kertoa

	Myöntömuodot	Kielteiset muodot
Preesens	kerro-ta-an	ei kerro-ta
Imperfekti	kerro-tt-i-in	ei kerro-ttu
Konditionaali	kerro-tta-isi-in	ei kerro-tta-isi
Potentiaali	kerro-tta-ne-en	ei kerro-tta-ne
Imperatiivi	kerro-tta-ko-on	älkөөn kerro-tta-ko

Kokoavasti sanottuna passiivin ensimmäisenä suffiksaalisena elementtinä on 'varsinainen' passiivin tunnus *-(t)tA-*. Eri verbityypeissä ja erilaisissa ääneympäristöissä tunnus reaalistuu eri tavoin, ja myös verbien vartalossa esiintyy äänevaihteluja. Toisena elementtinä on myönteisissä muodoissa *-Vn-* aines, jota on pidetty kolmannen persoonan persoonapäätteenä. Kiinnostavaa onkin, että *-Vn-* aines ei esiinny passiivin kieltomuodoissa (**ei tehdä+än*) ja että puhekielessä se jää usein pois myönteisistäkin konditionaalimuodoista, esim. *Mitä tehtäis?* (Makkonen-Craig 2005: 17)

2.3. Erilaisia passiiveja

2.3.1. Yksipersonainen passiivi

Suomessa on useita passiivin luonteisia rakenteita, joista yleisin ja monikäyttöisin on yksipersonainen passiivi. Yksipersonaisessa passiivilauseessa ei ole ilmisubjektia, ja sen finiittiverbi on passiivimuodossa. Passiivimuotoa sanotaan yksipersonaiseksi, koska se ei vaihtelee eri persoonissa. Yksipersonainen passiivilause on yksi tapa kuvata asiaintiloja ilmaisematta tekijän tai muun keskeisen osallistujan identiteettiä (VISK § 1313).

Esim.

1. *Sitten (ärsyttää) kun Iltasanomissa usein **puhutaan** mitä pariskunta on tehnyt, niin samassa virkkeessä **kerrotaan** mitä "he" ovat tehneet.* Vauva.fi

2.3.2. Monipersonaiset passiivirakenteet

Yksipersonaisen passiivin lisäksi on suppeampikäyttöisiä monipersonaisia passiivirakenteita: muutospassiivi, tilapassiivi ja johdospassiivi.

MUUTOSPASSIIVI Kosonen tuli valituksi. Mies joutui auton yliajamaksi.

TILAPASSIIVI Asia on hyvin hoidettu. Tapaukset ovat poliisin tutkittavana.

JOHDOSPASSIIVI Asiat hoituvat.

Verrattuna yksipersonaiseen passiiviin monipersonaisessa passiivissa finiittiverbi kongruoi kielipillisen subjektin kanssa eli taipuu persoonissa. Monipersonaisessa passiivissa finiittiverbin kielipillisenä subjektina toimii se argumentti, joka aktiivilauseessa olisi objektina.

Muutospassiivin rakenne koostuu *tulla*-verbistä ja toisen verbin passiivin partisiipista. Kyseessä on personaalinen passiivi, koska finiittiverbi *tulla* kongruoi nominatiivi- NP:n kanssa, ja tämä on sitten kielipillinen subjekti. Tätä rakennetta ei kuitenkaan ole juuri esitetty suomen yhdeksi passiiviksi, vaan sille on yksinkertainen analyysi, jossa partisiipin translatiivi toimii predikatiivisena obliikvina aivan kuin tavallinen adjektiivi tapauksessa *Palsa tuli iloiseksi*.

a) *Palsa tuli tunnetuksi avantgardistisilla sarjakuvillaan.*

b) *Puolueen pelimiehet pitävät huolta siitä, etteivät väärät henkilöt tulisi valituiksi.*

Samoin passiivinen partisiippi voi toimia *olla*-verbin yhteydessä predikatiivina. Seuraavassa a) on tällainen predikatiivilause, b) taas impersonaalinen passiivilause:

a) *Minä olen valittu.*

b) *Minut on valittu.* (Vilkuna 1996: 145)

Jos passiivinen partisiippi toimii predikatiivina tai predikatiivisena obliikvina, matka personaaliseen passiiviin on varsin lyhyt.

Toinen passiivia muistuttava ilmiö ovat *-U (TU-)* verbijohdokset, joita nimitetään refleksiivis-passiiviksi. Seuraavantyyppisiä johtamattoman ja johdetun verbin sisältäviä lausepareja vertailemalla voi huomata, että johdos toteuttaa selvästi personaalisen passiivin mallia: aktiivimuotoisen kantaverbin objektiargumentti esiintyy johdetun verbin subjektina.

Viranomaiset hoitavat kyllä asian asiat.

Asia hoituu asiat koituvat kyllä.

Avaame ovet kello kahdeksan.

Ovet avautuvat kello kahdeksan. (Vilkuna 1996: 145)

Yksi syy miksi näitä *-U(TU)*- johdoksia ei yleensä esitetä suomen passiivista puhuttaessa on se, että passiivia ajatellaan yleensä suhteellisen säännöllisenä, produktiivisena rakenteena, kun taas *-U(TU)*-johdosten muodostaminen on kahdellakin tavalla epäsäännöllistä. Ensinnäkin kyseistä johdosta ei voi tehdä kaikista verbeistä: ei voi esimerkiksi *oppitua* eikä *tarkoitt(aut)ua*. Toiseksi kaikki *-U(TU)*-johtoiset verbit eivät ole tarkoitettussa mielessä passivisia (Vilkuna 1996: 146).

Yleisesti ottaen *-U(TU)* on johdin, jolla tehdään intransitiivisia verbejä. Osa näistä on sellaisia, joissa johdetun verbin subjektina toimii kantaverbin objektiargumentti, jolloin suhde on edellä esitetyllä tavalla passiivinen. Suuressa osassa merkitys on joko refleksiivinen (subjektin tarkoitteen toiminta kohdistuu siihen itseensä: *peseytyä*) tai sitten aivan muuta tyyppiä (*hakeutua*) (Vilkuna 1996: 146).

Johdospassiivilla on samantapaisia käyttötehtäviä kuin yksipersonaisella passiivilla, mutta niillä on myös eroja. Johdospassiivi on kuitenkin monipersonainen ja ilmaisee muutosta kuten muutospassiivi. Itsessään johdospassiivi ei implikoi ihmisen mukanaoloa, toisin kuin yksipersonainen passiivi ja muutospassiivi (VISK § 1345, § 1346).

Vaikka yllämainituilla rakenteilla ja passiivilla on yhteinen merkitys- tekijän taka-alaistaminen, näitä ei kuitenkaan pidetä varsinaisiksi passiveiksi. Näitä passiivin ilmauksia en ota huomioon analyysissäni, koska analysoin vain yksipersonaisia morfologisia passiiveja.

2.4.Passiivin käyttöehdot verrattuna nollapersonaan

Suomessa nollapersona on usein nähty passiivin yksiköllisenä parina. Molemmilla rakenteilla on olennaista se, että molemmissa subjekti jää mainitsematta ja se poissaoleva subjekti on henkilö (tai henkilönä käsitelty, personifioitu). Subjektina on molemmissa yleensä epämääräinen persoona (Vilkuna 1996: 141, Jokela 2012: 50).

Näissä subjektittomissa rakenteissa on myös eroja. Nollapersonalauseissa verbi on yksikön 3. persoonassa, kun taas passiivissa verbillä on passiivin tunnus ja usein ”persoonapäätte” *-Vn* (Vilkuna 1996: 141).

Passiivin yleisesti ajatellaan implikoivan monikollista subjektia, nollapersonan koskevan lähinnä yksilöä (Jokela 2012: 50). Passiivin monikollinen subjekti näkyy siitä, että passiivilauseen predikatiivi on monikon partitiivissa. Tällöinkin passiivi sopii tilanteisiin, joissa on mukana useampia ihmisiä, nollapersona yksilöä koskeviin (VISK § 1363).

Ennen **oltiin** vähän **tyytyväisiä**. (passiivilause)

Jos **oli** vähän **tyytyväinen**... (nollapersoonaa)

Verrattuna passiiviin, nollapersoonaa käy 3. persoonan omistusliitteen kanssa:

Täällähän kastelee kenkänsä. Vilkuna 1996: 141

Olennainen ero on myös se, että passiivi voi kuvata aikapaikkaisen tapahtuman tai prosessin. Passiivilausekin voi esittää yleistyksen, mutta sen tulkinta silti eroaa nollapersoonasta. Passiivi esittää asian sellaisena kuin se yleensä ihmisten keskuudessa tapahtuu, kun taas nollapersoonaa esittää sen (ketä tahansa) yksilöä koskevana ehtona (Jokela 2012: 50, VISK § 1363)

*Jyväskylän yliopiston sosiaaligerontologian professoriksi nimitettiin kutsusta valtiotieteen tohtori Marjatta Marin syyskuun alusta. (l)
vrt. *Professoriksi nimitti Marjatta Marinin.*

Niin kuin nollapersoonalauseet ovat enemmän tai vähemmän yleistäviä, varsin tyypillinen nollapersoonaa on *jos – niin* -lauseissa.

Jos ei kuuntele eikä tee mitään, ei opi.

Nollapersoonan ja passiivin ero neutraalistuu nesessiivirakenteessa, sillä se ei esiinny passiivissa (VISK § 1364, Vilkuna 1996: 140):

*Viime aikojen kiihkeä ja kiireinen elämän rytmi on Anitan mielestä tehnyt ihmisistä liian omavaraisia, mahtavia ja suuria. **On täytynyt** ja **haluttu** menestyä ja pärjätä kaikessa.*

Sekä geneerinen nolla että agentiton passiivi ovat konventionaalistuneet tiettyihin ilmauksiin, jotka viittaavat yksikön ensimmäiseen ja vastaavasti monikon ensimmäiseen persoonaan. Kuitenkin molemmat muodot voidaan myös kontekstin ja leksikaalisen sisällön salliessa tulkita niin, että ne viittaavat muihin persooniin (Hakulinen 2001: 217).

Vaikka nollapersoonalla ja passiivilla on paljon yhtäläisyyksiä, en ota nollapersoonalauseita huomioon omassa analyysissäni, koska passiivin viittausala on hieman laajempi kuin nollapersoonalla. Passiivin voi tulkita yksiköstä monikkoon, kun taas nollapersoonaa koskee lähinnä yksilöä.

2.5.Passiivimuodon historiasta

Löflundin (1998:18) mukaan suomen passiivi on mitä ilmeisimmin syntynyt ja eriytynyt omaksi ilmaisurakenteekseen aikaisintaan varhaiskantasuomen ja viimeisintään myöhäiskantasuomen aikana teettoverbillisten lauseiden pohjalta tyydyttämään ilmaisutarvetta, joka syntyi, kun haluttiin ruveta puhumaan tilanteista häivyttämällä niistä tilannetta kontrolloiva partisipantti ja nostamalla etualalle toiminnan kohde ja toiminta.

Myös Hakulinen (2001: 212) toteaa, että suomen passiivi säännöllisenä syntaktisena konstruktiona on suhteellisen nuori: se on lähtöisin kantasuomesta. Tämä merkitsee kuitenkin sitä, että passiivi oli varmasti hyvin vakiintunut kauan ennen kirjoitetun kielen tradition alkamista.

Hän olettaa, että yksi impersonaalisen passiivin kehityksen taustalla oleva motivaatio on ollut kohteliaisuus: tarve välttää liian eksplisiittistä osallistujiin viittaamista kasvoja uhkaavassa aktissa (Hakulinen 2001: 213).

Termin *passiivi* käyttö juontuneee suomen kielen kuvauksessa Petraeuksen latinan kielioppimalleihin pohjautuvasta *Linguae Fennicae Brevis Institutio*- teoksesta, jossa verbit jaetaan kolmeen pääluokkaan:

Activum: Opetan/doceo; Racastan/amo

Passivum: Opetetan/doceor; Racastetan/amor.

Neutrum: Olen/sum; Tulen/venio. (Shore 1986:9)

Tämä on johtunut siihen, että suomen verbin muodot, niin finiittiset kuin infiniittiset, jaetaan kahteen pääryhmään, joista toista sanotaan aktiiviksi, toista passiiviksi. Niin kuin edellä on mainittu, nämä nimitykset ovat syntyneet latinan kieliopin piirissä ja niiden lähtökohtana on ollut se seikka, että latinassa on verbimuotoja, joiden esiintymien subjekti voidaan käsittää aktiiviseksi toimijaksi (esim. *amo* 'amo'), ja toisia muotoja, joiden esiintymien subjektipersoona voidaan käsittää verbisaneen ilmaisemaan tekemisen kohteeksi, 'kärsijäksi' (lat. *patior* 'kärsin', josta passiivi) (esimerkiksi latviassa *passiivia kutsutaan ciešamā kārtā- kārsivā tapaluokka*), esim, *amor* 'minua rakastetaan' (Penttilä 1957: 213).

2.6. Passiivin semanttisia ominaisuuksia

Suomen passiiville on aina ajateltavissa tekijä, agentti, jota ei yleensä panna ilmi lauseeseen (Makkonen-Craig 2005: 18). Passiivilauseissa tekijä ei ole tiedossa, ei ole tärkeä tai on geneerinen eli tekijä on epämääräinen.

Vilkunan (1996: 138) mukaan passiivilauseissa tekijän identiteetti ei välttämättä selviä kontekstista, eikä sitä myöskään voi ilmaista tietyllä pronominilla (jos tapaus *me mennään* jätetään syrjään). Päin vastoin: ykkösargumentti jätetään ilmaisematta juuri siitä syystä, että sen identiteetti on joko epäselvä tai irrelevantti. Niin kuin Vilkuna itse lisää, aivan kirjaimellisesti näin ei tarvitse olla: mainitsematon tekijä on kielenkäyttötilanteessa usein tarkoitettukin tunnistettavaksi, ja usein se ymmärretään nimenomaan puhujaa tai kuulijaa tarkoittavaksi (Vilkuna 1996: 139).

Alla olevassa esimerkissä 2 tekijän voi päätellä kontekstista- opettajat, mutta kirjoittaja tässä on ilmeisesti halunnut yleistää eikä tekijän identiteetti ole tärkeä.

3. *Mistä tämä 2.3 , 10.4 , 24.12 , 21.6 jne tapa kirjoittaa päivämääriä on peräisin? Teinit ja parikymppiset harrastaa sitä. **Eikö** kouluissa enää **opeteta**, että numerolla merkittävän kuukauden jälkeen tulee myös piste?* Suomi24.fi

2.6.1. Passiivin henkilötarkoitteisuus

Suomen passiivilauseet voidaan muodostaa vain henkilöä tarkoittavan ykkösargumentin hyväksyvistä verbeistä (Vilkuna 1996: 138). Tarkemmin sanottuna suomen passiivi on henkilötarkoitteinen (+inhimillinen), eli passiivilauseessa tekijänä on nimenomaan ihminen (Makkonen-Craig 2005: 18). Myös Löflund huomauttaa, että yhdeksi passiivin käytön edellytykseksi on siis katsottava se, että passiivimuoto viittaa olioon, jota tyypillisimmillään voidaan kuvata semanttisilla piirteillä (+inhimillinen, -definiittinen), ts. kyse on aktiiviseen toimintaan pysyvistä oliosta, mutta joskus passiivimuodon taakse kätkeytyy muu kuin inhimillinen, mutta kuitenkin elollinen tarkoite. Tällöin tarkoitteen identiteetti usein selviää käyttöyhteydestä; tarkoitetta voidaan kuvata piirteillä (+elollinen, -definiittinen) (Löflund 1998:47). Esimerkiksi biologian ja biokemian alan teksteissä passiivilla voidaan viitata vaikkapa lintuihin, sammakoihin, kasveihin tai entsyymeihin; tällöin tilannetta kuvataan eliöiden näkökulmasta tai passiivin avulla annetaan tällaisessa tapauksessa ei-inhimilliselle oliolle inhimillisiä piirteitä, ja passiivin käyttöön liittyy samalla usein myös muita tyylillisiä vivahteita (Löflund 1998:47, Makkonen-Craig 2005: 18).

Suomen kielen yksipersonaiset passiivilauseet implikoivat siis oletusarvoisesti inhimillistä agenttia. Tämä näkyy mm. siinä, että passiivilauseissa voidaan käyttää mitä tahansa verbejä, joilla

kuvataan inhimillistä toimintaa (Makkonen-Craig 2005: 18).

Tästä seuraa, että passiivi on mahdollinen samoista verbeistä kuin 1. ja 2. persoonan muodot. Passiivia ei siis muodosteta yksipersonaisista verbeistä: sää- (*myrskytä*), tuntemus- (*huimata*) eikä nesessiiviverbeistä tai muista nesessiivisistä predikaateista (*täytyä*, *olla paras(ta)*) (VISK § 1321).

Suomen passiivin tapauksessa tekijää ei siis mainita, mutta 'syrjäytetyllä' tekijällä on kuitenkin ominaisuuksia: jo mainittu **henkilötarkoitteisuus** ja, ainakin muodon kannalta, **monikollisuus** (Vilkuna 1996: 139). Monikollisuutta käsitellään enemmän seuraavassa alaluvussa.

Periaatteessa passiivilla voidaan viitata mihin tahansa yksikön tai monikon persoonaan, mutta tavallisimmin sitä käytetään kuitenkin useampaan kuin yhteen referenttiin viitattaessa, joko monikon 1. tai monikon 3. merkityksessä (Makkonen-Craig 2005: 18) ja usein kontekstista selviää, keihin passiivilla viitataan.

Passiivi jättää subjektiargumentin eli tekijäirrelevanttina taka-alalle. Tosiasiallinen tekijä voi silloinkin olla kontekstin perusteella yksiselitteinen (VISK § 1325):

4. *Itse käreäytin erään rouvan Mynämäeltä joka vuosien ajan poikiensa kanssa piti luvatonta kaatopaikkaa pellollaan.*

*Maahan oli **kätetty** satoja jätesäkellisiä talosjätettä ja erinlaisia muoveja.* Suomi24.fi

Makkonen-Craigin (2005: 19) mielestä yksipersonaista passiivia voitaisiin pitää eräänlaisena kontekstisidonnaisena persoonana: passiivi on läsnä olevan henkilön (tai henkilöiden) indeksi, joka saa tarkemman merkityksensä tekstiyhteydessä käytettynä.

Objektiteemaisella passiivilauseella kuten *Autonkuljettaja kuljetettiin sairaalaan* tai *Polvi on joskus kuvattu* asia esitetään siitä näkökulmasta, mitä objektitarkoitteelle tapahtuu. Perfektissä on usein keskeistä aikaisemman teon tulos, esim. *Piirros on tehty 1870-luvulla* (VISK § 1325).

Esimerkiksi Shore (Shore 1986: 25-29) käsittelee passiivin laajakäyttöisyyttä kahden prototyypin avulla. Toisessa prototyypissä viitataan kontekstista ilmeneviin henkilöihin, toisessa tekijä on irrelevantti (VISK § 1325).

Shore (Shore 1986: 25) ottaa lähtökohdaksensa sen, mikä on tyypillistä tekstin ja diskurssin kielenkäytössä. Hän käyttää näistä lyhenteitä P-prototyyppi ja K-prototyyppi, sillä toinen edustaa enimmäkseen puhutun ja toinen kirjoitetun kielen tyyliä.

P-prototyyppi

P-prototyyppi on verbialkuinen ja implikoi yleensä agentin monikollisuutta. Agentti on epämääräinen tai toisarvoinen verrattuna lauseessa esitettyyn toimintaan. Kuitenkin se voidaan usein päätellä tekstiyhteydestä tai tilannekontekstista. P-prototyypillä on usein inklusiivinen merkitys: puhuja itse osallistuu verbin ilmaisemaan toimintaan. Näin preesensmuotoiset verbialkuiset passiivilauseet ovat usein käskyjä tai kehotuksia. Tällaiset lauseet kuitenkin voivat ilmaista myös totemuksia ja ne ovat P-prototyyppejä, vaikka niillä ei ole imperatiivista tulkintaa. Näissä lauseissa yleensä esitellään toimintaa. Agentti voidaan yleensä päätellä tekstiyhteydestä tai tilannekontekstista (Shore 1986: 26, 28).

Keskeisimpinä voidaan pitää niitä P-prototyyppejä, joihin liittyy monikollisuus ja inklusiivinen merkitys. Tuntuu kuitenkin siltä, ettei verbialkuisiin totemuksiin yleensä kytkeydy tällaista merkitystä. Niissä vain esitetään toimintaa: (Shore 1986: 42)

5. **Käytetään** sanoja joiden merkitystä ei tiedetä. Esim. " Kesälomamatkamme kustansi 1500 €".
Siis oikeasti matka maksoi 1500€ mutta joku henkilö on kustantanut matkan eli maksanut
kustannukset eli kulut. Vauva.fi

K-prototyyppi

Jos lauseessa on kohde, se tulee yleensä ennen verbiä. Kun K-prototyypin agentti ei ole tärkeä, niin sen lukukin on irrelevantti. K-prototyypillisellä indefiniitillä voidaan viitata yhteen tai useampaan agenttiin. K-prototyypilliset indefiniitit ovat usein statiivisia. K-prototyypillinen on merkitykseltään enimmäkseen eksklusiivinen, toisin sanoen puhuja ei kuulu indefiniitin agentteihin. Päähuomio ei ole toiminnassa vaan kohteessa (Shore 1986: 27, 28, 31).

Niillä on myös yhteisiä piirteitä kuten sama morfologinen muoto ja niissä viitataan spesifioimattomaan agenttiin, joka on tyypillisesti ihminen (Shore 1986: 29).

Otan tämän P- ja K-jaon mukaan tutkimukseeni, koska halusin tarkailla, kumpaa tyyppiä ainoistosta löytyy enemmän.

2.6.2. Monikollisuus

Passiivin luvun tulkinnasta on useita näkemyksiä. Yleisesti ottaen suomen passiivi käyttäytyy monikollisesti (*Ollaan iloisia*), mutta imperatiivissa se on (ainakin normitetussa yleiskielessä) yksiköllinen (*Oltakoon mitä mieltä tahansa*) (Makkonen-Craig 2005: 19). VISK:issa sanotaan, että yksipersonainen passiivi sallii aina monikollisen tulkinnan eli implisiittisenä tekijänä on yleensä ihmisryhmä. Vaikka kieliopillinen muoto viittaa siihen, että puhe on useammista, kyseessä voi olla yksikin henkilö; tämä on tavallista esim. tieteellisessä tekstissä (a). Se, että tarkoitetaan yhtä tiettyä henkilöä, on kuitenkin mahdollista osoittaa predikatiivin yksikkömuotoisuudella (b) (VISK § 1323).

- a) Tutkimuksessa *oltiin erityisesti kiinnostuneita* siitä, mihin lukioikäinen perustaa päättelynsä.
- b) Ollaanpas sitä tärähtäneen *näköinen* (VISK § 1323).

Passiivin persoonamuotojen esiintymien avulla saatetaan ilmoittaa teon suorittajaksi **epämääräinen persoonallinen olento**. Tavallista on edelleen, että tekijöinä olevia henkilöitä tai muita persoonallisia olentoja ilmaistaan olevan useita, jopa hyvinkin monia. Esim. *Naapurissa leikataan ruista* (Penttilä 1957: 470).

Suomen puhekielessä passiivimuodot ovat vallanneet tilaa myös monikon ensimmäiseltä persoonalta. Lähes kaikissa suomen murteissa voidaan nykyään käyttää passiivia monikon 1.persoonan asemesta (*me mennään*) (Jokela 2012: 51). Näin passiivin muoto esiintyy myös selvän subjektin kanssa, nimittäin monikon 1.persoonana puhekielessä: *me mennään*. Mutta on muitakin tapoja, joilla ykkösargumentti tavallaan mainitaan lauseessa. Seuraavassa kaksi keskenään aivan erilaista tapaa ja niiden aktiiviset, selvästi subjektilliset vaihtoehdot:

- a) *Naapurissa juhlitaan.*
Naapurit juhlivat.
- b) *Yleisön reaktioita tutkitaan päivittäin järjestäjien toimesta.*
Järjestäjät tutkivat päivittäin yleisön reaktioita. (Vilkuna 1996: 146-147)

2.6.3. Etäisyyttä luova käyttö

Passiivin käyttö suoran persoonaviitauksen sijasta näyttää luovan etäisyyttä keskustelijoiden välille-epävirallinen strategia joka tulee käyttöön hankalassa tilanteessa (Hakulinen 2001: 213).

Yksi syy miksi käytetään passiivia on kohteliaisuus. Kohteliaisuus on seuraus siitä, että puhujat

yrittävät suojella sekä omia että toistensa kasvoja. Kasvoilla taas tarkoitetaan sitä julkista kuvaa, jonka ihminen yrittää välittää itsestään. Tämän julkisen kuvan sisältö saattaa vaihdella kulttuurista toiseen, mutta kasvojen suojelemisen periaate säätelee joka tapauksessa vuorovaikutusta, myös kielellistä vuorovaikutusta (Shore 1986:50).

Sosiaalisessa kanssakäymisessä esiintyy jatkuvasti ns. kasvoja uhkaavia tilanteita. Tällaiset tilanteet kuulijalle enemmän tai vähemmän kiusallisia tai nöyryyttäviä. Kasvoja uhkaaviin akteihin kuuluvat arvostelut, erimielisyydet, arkaluontoisen aiheiden käsittelyt, pyynnöt, neuvot, anteeksipyyntö, kieltämiset, kiitoksen vastaanottamiset jne (Shore 1986: 50). Passiivi tällaisissa tilanteissa tarjoaa yhden keinon viitata epäsuorasti puhetilanteen osanottajiin tai muihin henkilöihin (Riionheimo, Kolehmainen, Meriläinen 2014: 338)

Passiivia käytetään myös kielteisenä kohteliaisuusstrategiana. Suomessa puhuttelu saattaa olla kasvoja uhkaava tilanne, jotta voidaan välttää käyttämällä passiivia (Shore 1986: 52).

Puhuja voi käyttää passiivia myös joko viittaamaan itseensä tai ryhmään, johon hän itse kuuluu. Toisin sanoen itseensä viittaaminen taas saattaa olla kasvoja uhkaava akti, sillä suomalaisessa kulttuurissa ei pidä liikaa korostaa omaa itseään (Shore 1986: 53).

Passiivia käytetään myös tilanteissa, kun puhuja haluaa yleistää tai välttää vastuuta omista teoistaan (Shore 1986: 54.). Kokoavasti voi sanoa, että passiivia käytetään kohteliaisuusstrategiana tai oman minän defokusointikeinona, jonka avulla on mahdollista puhua jostain aiheesta etäännyttävästi ja epähenkilökohtaisesti (Riionheimo, Kolehmainen, Meriläinen 2014: 338).

Hakulinen (Hakulinen 2001: 17) verrattaessa nollapersoonan ja passiivin käyttöä toteaa, että ensimmäisen persoonan kannalta näiden kahden muodon käyttöjen välinen ero on selvä: puhujaan viittaava geneerinen ilmaus on vakiintunut osa negatiivista kohteliaisuutta, kun taas puhujaan viittaava passiivimuoto kuuluu erittäin emotionaalisiin tilanteisiin ja on selkeä epävirallisen strategian ilmentymä, jonka tehokuutta lisää etäännytyks yksiköstä monikkoon.

Vastaanottajaan viittaaminen näillä muodoilla ei ole yhtä selkeä asia. Komplikaatioita syntyy siitä, että sinuttelu ja teitittely ovat epävakaa tilassa – tämä lainasysteemi ei koskaan ole oikein kunnolla onnistunut vakiintumaan puhe-suomeen. Läheisten välillä geneeristä ilmausta käytetään sekä ystävällisissä kehotuksissa että vihaisissa syytöksissä. Passiivi voitaisiin tulkita vieraiden välisen negatiivisen kohteliaisuuden muodoksi, mutta myös epävirallisen strategian ilmentymäksi tuttuun välillä, riippuen keskustelun tai sen osan emotionaalisesta sävystä. (Hakulinen 2001: 217)

3. Latvian kielen passiivi

Tässä jaksossa puhutaan latvian kielen passiivista. Luvuissa 3.1.-3.3. käsitellään verbin pääluokat-aktiivi, passiivi ja medium. Seuraavaksi luvussa 3.2. annetaan katsaus refleksiivisistä verbeistä latviassa, koska refleksiiviset verbit latviassa käyttäytyvät eri tavalla kuin suomessa. Refleksiivisistä verbeistä latviassa ei muodosteta passiivia, mutta näillä verbeillä on monenlaisia merkityksiä. Luvussa 3.3. puhutaan passiivin muodostamisesta.

3.1. Latvian kielen pääluokat

Latvian kielessä samoin kuin suomessakin verbillä on kaksi pääluokkaa - aktiivi ja passiivi (*darāmā un ciešamā kārtā*) (Latviešu valoda 2013: 88).

Latvian kielessä verbit jaetaan merkitykseltään transitiivisiin verbeihin, jotka aktiivissa vaativat objektin akkusatiivissa (harvemmin genetiivissä), esimerkiksi *redzēt* 'nähdä' *lasīt* 'lukea' ja intransitiivisiin verbeihin esimerkiksi *'sēdēt* 'istua', *'iet* 'mennä'. Verbin leksikaalinen merkitys määrää sen, onko verbi transitiivinen tai intransitiivinen eli transitiivisiksi käsitetään verbejä, joiden valenssiin kuuluu objekti. Intransitiiviset ovat sellaisia verbejä, joiden valenssiin ei kuulu objektia (Gruzdiņa 2005: 5).

Muodoltaan verbit jaetaan ei-refleksiivisiin, esim. *'gulēt* 'nukkua', *'mīlēt* 'rakastaa' ja refleksiivisiin verbeihin, esim. *'klausīties* 'kuunnella', *'mazgāties* 'peseytyä'. Jotkut refleksiiviset verbit latviassa voivat olla sekä intransitiivisia että transitiivisia, esimerkiksi verbi *'klausīties* 'kuunnella', jolla on refleksiivinen tunnus *-ties*. Refleksiivisyys on enemmän morfologinen ominaisuus.

Nämä verbin opposition ryhmät - transitiivinen/intransitiivinen ja refleksiivinen/ei-refleksiivinen ovat passiivin ja aktiivin kategorian perustassa (Gruzdiņa 2005: 5). Latviassa verbin (in)transitiivisuus ja (ei-)refleksiivisyys vaikuttavat siihen, kuinka passiivi muodostetaan, koska kaikilla verbeillä ei ole passiivimuotoa. Passiivin voi muodostaa transitiivisista ei-refleksiiviverbeistä ja intransitiivisista verbeistä (ei kuitenkaan kaikista intransitiivista verbeistä). Passiivia latviassa ei muodosteta refleksiiviverbeistä.

Pääluokkien mahdollinen vastakohtaisuus (*aktiivi-passiivi*) on mahdollinen vain kieliopillisesti rajalliselle verbien ryhmälle – pääasiassa transitiivisille ei-refleksiiviverbeille, koska vain tietyillä verbeillä on passiivimuoto. Pääluokkien vastakohtaisuus latviassa perustuu transitiivisiin ei-refleksiivisiin verbeihin, koska vain nämä verbit muodostaa aktiivi-passiivi opposition (*Vārds un tā pētīšanas aspekti* 15 (1) 2011:135).

Esimerkki. Transitiivisten ei-refleksiivisten verbien *nest* (kantaa), *ēst* (syödä), *mazgāt* (pestä)

aktiivi- ja passiivimuodot ja lauseen semanttinen ja syntaktinen rakenne:

Aktiivi	<i>Es (S_N) nesu somu (O_A)</i>	<i>Minä kannan laukkua</i>
Passiivi	<i>Soma (S_N) <u>tiek nesta</u></i>	<i>Laukku kannetaan</i>
Aktiivi	<i>Es (S_N) ēdu pusdienas</i>	<i>Minä syön lounasta</i>
Passiivi	<i>(O_A)Pusdienas (S_N) <u>tiek ēstas</u></i>	<i>Lounas syödään</i>
Aktiivi	<i>Es (S_N) mazgāju traukus (O_A)</i>	<i>Minä pesen astioita</i>
Passiivi	<i>Trauki (S_N) <u>tiek mazgāti</u></i>	<i>Astiat pestään</i>

(Vārds un tā pētīšanas aspekts 15 (1) 2011:135)

Seuraavissa alaluvuissa 3.1.1.–3.1.3. käsitellään tarkemmin aktiivin ja passiivin pääluokkia. Lisäksi luvussa 3.1.2. esitellään kolmas pääluokka, medium.

3.1.1. Aktiivi

Aktiivissa verbi muodostaa toiminnan tekijän kanssa aktiivisen lauserakenteen. Aktiivilla latviassa ei ole erityistä kieliopillista tunnusta, sitä ilmaistaan indikatiivin ja muiden tapaluokkien avulla kaikissa aikamuodoissa (preesensissä, imperfektissä, futuurissa ja kaikissa perfektin muodoissa) (Paegle 2013: 123). Lause on aktiivissa silloin, kun kieliopillinen subjekti on samalla toiminnan suorittaja tai tapahtuman toteuttaja, esimerkiksi *cilvēks dzīvo, strādā, guļ, stāv* jne. 'ihminen elää, työskentelee, nukkuu, seisoo' (Gruzdiņa 2005: 5). Jos aktiivissa verbi on transitiivinen, se voi saada objektin akkusatiivissa (harvemmin genetiivissä) (Paegle 2013: 123).

Esimerkki:

Es	lasu	grāmatu.
mināNOM	lukeaPRS.SG.2	kirjaSG.ACC
<i>Minä luen kirjaa.</i>		

3.1.2. Medium

Verbin pääluokan paradigmaa latviassa on käsitelty eri aikoina eri tavalla. Nykylatviassa käytetään verbin kahta pääluokkaa, mutta esimerkiksi 1700-1900-luvuilla puhuttiin mediumista. (Latviešu valodas gramatika 2013: 1091). Vielä nykyään jotkut kielitieteilijät ovat sitä mieltä, että latviassa

verbeillä aktiivin ja passiivin rinnalla on kolmas pääluokka- medium, joka sijoittuu aktiivin ja passiivin väliin. Medium viittaa siihen, että toiminta koskee itse subjektia, t.s. subjekti voi olla toiminnan kohde. (Gruzdiņa 2005: 5). Latvian kielessä refleksiivisten verbien semanttisen monipuolisuuden takia olisi mahdollista puhua tästä kolmijakoisuudesta- *aktiivi- medium (refleksiivi modus)-passiivi* (Latviešu valodas gramatika 2013: 1091).

Koska mediumilla ei ole kieliopillista ilmaisu, latvian nykykieliopissa termiä *medium* ei paljon käytetä. Sekä baltialaisissa että slaavilaisissa kielissä mediumin muodot on korvattu refleksiivisillä verbeillä (Latviešu valodas gramatika 2013: 1091, Gruzdiņa 2005: 6).

3.1.3. Passiivi

Passiivi aktiivista eroaa siten, että passiivissa on passiivin lauserakenne ja toiminnan suorittajaa ei ole mainittu (Paegle 2013:123). Passiivin lauserakenteessa objekti siirtyy lauseen alkuun ja tekijää ei ilmaista.

Yleisin passiivimuoto latviassa on agentiton passiivi:

<i>Es</i>	<i>lasu</i>	<i>grāmatu</i>
mināNOM	lukeaPRS.SG.1	kirjaSG.ACC.F

Minä luen kirjaa

<i>Grāmata</i>	<i>tiek</i>	<i>lasīta</i>
kirjaSG.NOM.FpäästäAUX.PRS.SG.3		lukeaPTCP.NOM.SG.F

Kirja luetaan

Latviassa on myös mahdollinen passiivimuoto, jossa agentti on genetiivissä ja verbi on perfektissä, pluskvamperfektissä tai futuurin perfektissä:

<i>Maize</i>	<i>ir</i>	<i>manas</i>	<i>mātes</i>	<i>cepta,.</i>
LeipäSG.NOM.F	ollaAUX.PRS.SG.3	mināGEN.SG	äitiGEN.SG	leipoaPTCP.NOM.SG.F

un tā nekad nepelē

Leipä on minun äitini leipoma ja se ei koskaan homehdu.

Latviassa passiivi jaetaan kolmeen tyyppiin- suoran objektin passiiviin, epäsuoran objektin

passiiviin ja objektittomaan passiiviin.

Suoran objektin passivissa objekti on nominatiivissa:

Pārējiem viesiem aizbraucot,

<i>viņš</i>	<i>tika</i>	<i>aicināts</i>	<i>palikt</i>	<i>ilgāk.</i>
hän.NOM.M	päästä.AUX.PST.3	kutsua.PTCP.NOM.M	jäää.INF	pidempää

Muiden vieraiden lähtiessä, hänet kutsuttiin jäädä pidempää.

Epäsuoran objektin passiivissa objekti on yleensä datiiivissa (a) tai sitä käytetään preposition kanssa (b):

a) <i>Mums</i>	<i>tiek</i>	<i>jautāts</i>
me.DAT	päästä.AUX.PRS.3	kysyä. PTCP.NOM.M

Meiltä kysytään.

b) <i>Ar</i>	<i>tēvu</i>	<i>ir</i>	<i>runāts.</i>
Kanssa	isä.ACC.SG	olla.AUX.PRS.3	puhua.PTCP.NOM.M

Isän kanssa on puhuttu.

Yleensä passiivilla joka on muodostettu intransitiivisista verbeistä ilmaistaan yleistystä, säännöllistä tai jatkuvaa toimintaa tai faktaa. Tämä on siis objektiton passiivi (Kalnača 2013:88, Kalnača 2014: 145):

<i>Tur</i>	<i>ilgi</i>	<i>nav</i>	<i>būts</i>
siellä	pitkään	ollaAUX.PRS.3.NEG	ollaPTCP.NOM

Siellä ei ole oltu pitkään

Intransitiivisten ei-refleksiivisten verbien passiivi eroaa transitiivisten verbien passiivista semanttisesti ja syntaktisesti, koska näillä aktiivissa on eri lauserakenne, morfologisesti muodostus on kuitenkin samanlainen. Lauseissa, joissa on intransitiivisia ei-refleksiivejä verbejä, ei ole agentti-patientti yhteyttä, koska tällainen lauserakenne sisältää vain kyseisen toiminnan subjektin. Tämä subjekti on yleensä elollinen.

Niin kuin passiivin semanttinen objekti eli patientti on yleensä nominatiivissa, passiivin partisiippi on joko nominatiivin yksikössä tai monikossa ja feminiinissa tai maskuliinissa. Epäsuoran objektin (a ja b) ja objektittomassa (c) passiivissa ei ole semanttista objektia ja sen vuoksi ei ole kongruenssia partisiipin ja objektin välillä. Tässä tapauksessa passiivin partisiippi on yksikön

nominatiivissa maskuliinissa (Kalnača 2014: 141-145). Eli partisiippimuoto kongruoi lauseen objektin ja suvun ja luvun mukaan, ja jos objektia ei ole, partisiippimuoto on aina yksikön nominatiivi ja maskuliini.

a) <i>Skolēniem</i>	<i>tiēk</i>	<i>palīdzēts.</i>
ppiskelija.DAT.PL.M	olla AUX.PRS.3	auttaa.PTCP.PST.SG.M

Opiskelijoita autetaan.

b) <i>Uz mani</i>	<i>tika</i>	<i>kliegts.</i>
päälle minä.ACC	olla.AUX.PST.3	huutaa.PTCP.PST.SG.M

Minulle huudettiin.

c) <i>Visu</i>	<i>ziemu</i>	<i>ir</i>	<i>salts.</i>
Koko.SG.ACC	talvi.SG.ACC	olla.AUX.PRS.3	palella.PTCP.PST.SG.M

Koko talven on paleltu.

Paeglen (2013:123) mukaan kaikista intransitiivisista verbeistä ei ole mahdollista muodostaa passiivia, esimerkiksi verbeistä *nākt* tulla, *lūzt* mennä rikki, *līt* sataa vettä, *snigt* sataa lunta jne.

Pitää ottaa huomioon, että passiivin rakenne on mahdollinen vain niille intransitiivisille verbeille, jotka ilmaisevat ihmisen tai (harvemmin) eläimen toimintaa ja jotka taipuvat kolmessa persoonassa yksikössä ja monikossa (Kalnača 2013: 88).

Esim.

<i>Ballē</i>	<i>tika</i>	<i>daudz dejots.</i>
juhlat.LOC.	päästä.AUX.PST.3	paljon tanssia.PTCP.PST.SG.M

Juhlissa paljon tansittiin.

<i>Uz skolu</i>	<i>vienmēr</i>	<i>ir</i>	<i>tikts</i>	<i>laikā.</i>
päällä koulu.ACC.SG.F	aina	olla. AUX.PRS.3	päästä.PTCP.PST.SG.M	ajoissa

Kouluun on aina päästy ajoissa.

Latviassa passiivia ei muodosteta refleksiivisistä verbeistä, esim., *skatīties* katsoa, *priecāties* iloita, *sasveicināties* tervehdia. Näillä verbeillä ei ole morfologista passiivia, mutta niitä voi jollain tavalla käyttää passiivin kaltaisesti (enemmän luvussa 11). Passiivissa yleensä käytetään transitiivisia verbejä, esim., *mācīt- tiek mācīts, ir mācīts, meklēt- tiek meklēts, ir meklēts, jautāt- tiek jāutāts, ir jāutāts* (Paegle 2013:124).

3.2. Refleksiiviset verbit

Refleksiiviset verbit nykylatviassa muodostavat oman erikoisen leksikaalis-kieliopillisen ryhmänsä (Latviešu valoda 2013:88). Refleksiiviverbien luokittelu latviassa on ollut ongelmallista, joissakin lähteissä refleksiiviset verbit laitetaan aktiiviin ja joskus mediumiin. Tällä hetkellä näyttää, että on päädytty siihen, että refleksiiviset verbit eivät kuulu mihinkään ryhmään vaan ne muodostavat erityisen leksikaalis-kieliopillisen verbiryhmän (Vārds un tā pētīšanas aspekts 15 (1) 2011:140).

Verbin refleksiivinen pääte latviassa on *-ties* infiniitissä ja *-(ie)s* persoonamuodoissa. Esim., *mazgāties* peseytyä, *es mazgājos* minä peseydyn, *tu mazgājies* sinä peseydyt, *mēs mazgājamies* me peseydymme (Paegle 2013:128).

Refleksiiviset verbit ovat alunperin ilmaiseet toimintaa, joka kohdistuu takaisin tekijään itseensä - *mazgāties* 'mazgāt sevi' peseytyä 'pestä itsensä, *ģērbties* 'ģērbt sevi' pukeutua 'pukea itsensä', *apsegties* 'apsegt sevi' peittyä 'peittää itsensä. Nämä verbit sisältävät vastakkaisia aktiivin ja passiivin merkityksiä ja siksi ne on mahdollista laskea mediumiin (Gruzdiņa 2005: 12).

Alkuperäinen refleksiivisten verbien systeemi on latviassa kuitenkin muuttunut. Osa refleksiivisten ja ei-refleksiivisten verbien pareista on menettänyt semanttisen yhteyden- *dot-doties* antaa-lähteä, *lasīt-lasīties* lukea-lähteä, joissain tapauksissa yksi sana parista on kadonnut (*kļūdīties*-**kļūdīt* erehtyä *atcerēties*-**atcerēt* muistaa). Refleksiivisten verbien merkitys on saanut uudet sävyt- verbi voi ilmaista toimintaa, joka tapahtuu satunnaisesti, tahattomasti, esim. *iekliegties* huudahtaa, *iesāpēties*, *sakustēties* liikahtaa, *satrūkties* pelästyä (Latviešu valoda 2013:90).

Latviassa on lukuisia transitiivisia refleksiivisiä verbejä, jotka ilmaisevat joko konkreettista fyysistä toimintaa (*sapīrkties*, *apsieties*, *apauties*, *uzlikties*) tai toimintaa joka liittyy havaintoihin (*mācīties* opiskella, *iedomāties* kuvitella, *skatīties* katsoa, *atcerēties* muistaa) (Latviešu valoda 2013:90).

Latvian kielelle on ominaista se, että refleksiivisiä verbejä pääosin käytetään vain aktiivin merkityksessä ja toiminnan suorittaja on elollinen (Paegle 2013:129), kuitenkin funktioltaan refleksiiviset verbit voivat jakautua kolmeen ryhmään:

- 1.aktiivi *doties* mennä, *kļūdīties* erehtyä, *atcerēties* muistaa, *lepoties* olla ylpeä;
- 2.medium *mazgāties* peseytyä, *celties* nousta, *tikties* tavata, *sarunāties* keskustella;
- 3.passiivi *glabāties* säilyä, *krāties* kertyä, *vērties* avautua, (Vārds un tā pētīšanas aspekts 15 (1) 2011:137) (Kalnača 2011: 42).

Tämä kolmejakoisuus viittaa refleksiiviverbien kieliopillistumiseen ja leksikaalistumiseen (Vārds

un tā pētīšanas aspekti 13 (1) 2009:78) .

Nykylatviassa on myös refleksiiviverbejä, joita voi käyttää akkusatiiviobjektin kanssa:

Esim,

Skatīties Es skatos filmu

Katsoa Minä katson elokuvaa.

Mācīties Es mācos angļu valodu.

Opiskella Minä opiskelen englantia

Latvian kielessä ei ole paljon refleksiivisiä verbejä, joilla on passiivinen merkitys eikä refleksiivisillä verbeillä ole passiivimuotoa, mutta näitä verbejä on mahdollista käyttää passiivin kaltaisesti.

Esimerkiksi

Cilvēka vārds rakstās ar lielo burtu. Ihmisen nimi kirjoitetaan isolla kirjaimella.

Šie diski pārdodas iepakoti. Nämä CD:t myydään pakattuna.

Vaikka tämänkaltaiset rakenteet ovat kielenvastaisia, niitä käytetään sekä puhutussa että kirjoitetussa kielessä. Yleensä refleksiivisten verbien käyttöä passiivin funktiossa selitetään venäjän kielen vaikutuksena (Vārds un tā pētīšanas aspekti 13 (1) 2009:79).

Sellaisten refleksiiviverbien lisäksi, jotka ilmaisevat vahingollista tai ihmisten halusta riippumatonta toimintaa (iesāpējās zobs, durvis atvērās, nauda glabājas) on lauseita, joissa refleksiiviverbin sijasta suositellaan passiivista tai passiivin preesensin partisiippia, koska toiminta on tietoista – Klubs atkal atvērsies janvārī → Klubs atkal tiks atvērts janvārī; (Klubi taas avautuu tammikuussa, Klubi taas avataan tammikuussa) (Kalnača 2013:90). Pitää kuitenkin sanoa, että näissä aktiivilauseissa ei ole aina mahdollista käyttää vastaavia passiivimuotoja.

Latvian puhekielessä käytetään refleksiivisiä verbejä mediopassiivin funktiossa eli sekä mediumissa että passiivissa. Tällä rakenteella puhuja haluaa osoittaa, että toiminta on tapahtunut osittain sattumalta. Näissä lauseissa tekijä on datiivissa ja objekti nominatiivissa:

Man aizmirsās mājās grāmata. Minulla unohtui kirja kotiin.

Man sasiņās divi šķīvji. Minulla meni rikki kaksi lautasta.

(Vārds un tā pētīšanas aspekti 13 (1) 2009:79).

3.3.Passiivin muodostaminen

Passiivi latviassa on analyttinen, se muodostetaan preesensissä, imperfektissä ja futurissa apuberbin *tikt* 'päästä, tulla' finiittimuodosta ja taipuvasta passiivin partisiipista jonka pääte yksikössä on *-ts* (masc.), *-ta* (fem.) ja monikossa *-ti* (masc.) ja *-tas* (fem.). Partisiippi siis vaihtuu lauseen objektin suvun ja luvun mukaisesti, mutta apuverbi aikamuodon mukaisesti.

Esim.

<i>Grāmata</i>	<i>tika</i>	<i>lasīta.</i>
kirjaNOM.FEM	päästäAUX.PST.3	lukeaPTCP.PST.SG.FEM

Kirja luetaan.

<i>Kartupeļi</i>	<i>tiek</i>	<i>vārīti.</i>
perunaNOM.PL.M	ollaAUX.PRS.3	keittääPTCP.PST.PL.M

Perunoita keitetään.

Passiivin perfektin muodot muodostetaan abuberbin *būt* 'olla' finiitin muodosta ja taipuvasta passiivin partisiipista jonka pääte yksikössä on *-ts* (masc.), *-ta* (fem.) ja monikossa *-ti* (masc.) ja *-tas* (fem.).

Esim.:

<i>Grāmata</i>	<i>ir</i>	<i>lasīta.</i>
kirjaNOM.FEM	ollaAUX.PRS.3	lukeaPTCP.PST.SG.F

Kirja on luettu.

<i>Žurnāli</i>	<i>bija</i>	<i>lasīti.</i>
aikakauslehtiNOM.PL.M	ollaAUX.PST.3	lukeaPTCP.PST.PL.M

Aikakauslehdet oli luettu.

Jotta apuverbi *tikt* näyttäisi kongruenssin myös luvussa, sen pitää ilmetä pluskvamperfektin rakenteessa, jossa on apuverbi *būt* olla (Holvoet 2001: 369):

<i>Māja</i>	<i>ir</i>	<i>tikusi</i>	<i>uzcelta.</i>
Talo.NOM.SG	olla.PRS.3	päästä.AUX.PPA.NOM.SG.FEM	rakentaa.PPP.NOM.SG.FEM

Talo oli rakennettu.

Passiivin perfektin apuverbin usein voi jättää 3. persoonan muodoissa pois.

Esim.

6. Dzirdēts, ka tas var ilgt pat mēnešus.
kuulla.PTCP.PST.SG.M

On kuultu, että se voi kestää jopa kuukausiin.

7. Noteikumos taču aprakstīts.
kirjoittaa.PTCP.PST.SG.M

Säännöissähän on kirjoitettu.. (Cosmo.lv 2017)

Passiivia latviassa voi muodostaa myös apuverbeistä *tapt*, *kļūt*, mutta tällaisia passiivirakenteita on hyvin harvassa. Niitä voi tavata kaunokirjallisuudessa arkaistisena tai runoudessa poeettisen tyylin elementtinä (Gruzdiņa 2005: 7).

Passiivin muodostamiseen liittyy myös lauseen rakennemuutos. Latviassa passiivin rakenteessa yleensä ei nimitetä toiminnan subjektia ja aktiivin objekti, joka on akkusatiivissa kuten suomessa, muuttuu passiivissa objektiksi nominatiivissa.

Es	daru	darbu →	Darbs	tiek	darīts
Minä.NOM	tehdä.SG.PRS.1	työACC.SG.M	työ.NOM.M	päästä.SG.PRS.3	tehdä.PTCP.PST.SG.M

Minä teen työn.

Työ tehdään.

Jos lauseessa on perfekti, toiminnan subjekti passiivissa voi olla genitiivissä. Yleensä perfektissä, pluskvamperfektissä ja futuurin perfektissä –

Es	esmu	darījis	darbu
minä.NOM	olla.PRS.SG.1	tehdä.PST.SG.1.M	työ.ACC.SG.M

Minä olen tehnyt työtä.

Darbs	ir	manis	darīts
Työ.NOM.SG.M	olla.PRS.SG.3	minä.GEN	tehdä. PTCP.PST.SG.M

Työ on minun tekemäni.

Aktiivi ja passiivi muodostavat rinnakkaisen systeemin kaikissa tapaluokissa. Passiivissa vastaavan tapaluokan muodossa käytetään apuverbiä *tikt* preesensissä, futuurissa ja imperfektissä ja *būt* perfektin muodoissa.

Passiivin moduksen ja tempuksen paradigma taulukossa, vain 1.persoonan yksikössä.

Slavināts/ylistää

Tapaluoka	Aikamuoto	Es/Minä maskuliini/feminiini
Indikatiivi	Preesens	Tieku slavināts, -a
	Imperfekti	Tiku slavināts, -a
	Futuuri	Tikšu slavināts, -a
	Perfekti	Esmu slavināts, -a
	Pluskvamperfekti	Biju slavināts, -a
	Futuurin perfekti	Būšu slavināts, -a
Kvotatiivi	Preesens	Tiekot slavināts, -a
	Imperfekti	Tikšot slavināts, -a
	Perfekti	Esot slavināts, -a
	Futuurin perfektiPreesens	Būšot slavināts, -a
Konditionaali	Preesens	Tiktu slavināts, -a
	Perfekti	Būtu slavināts, -a
Debitiivi	Preesens	Ir jātiek slavinātam, -ai
	Imperfekti	Bija jātiek slavinātam, -ai
	Futuuri	Būs jātiek slavinātam, -ai
	Perfekti	Ir jābūt slavinātam, -ai
	Pluskvamperfekti	Bija jābūt slavinātam, -ai
	Futuurin perfekti	Būs jābūt slavinātam, -ai
Imperatiivi	Yksikön 2.persoonaa	Esi slavināts, -a!
	3. persoonaa	Lai slavināts, -a!

3.4. Verbin 3. persoona ja aktiivin ja passiivin synonyymisyys

Joissakin tapauksissa latviassa on mahdollinen aktiivin ja passiivin neutralisaatio. Seuraavat lauseet ovat aktiivissa ja verbi on transitiivinen, mutta merkitys on passiivinen.

a) *Tur **redzēja** visus jaunākos, dārgākos izdevumus.*

Siellä näki *kaikki uudemmat, kalliimmat painokset.

b) *Par viņu ir rakstītas monogrāfijas, un arī nākotnē tādas **rakstīs**.*

Hänestä on kirjoitettu monografioita ja myös tulevaisuudessa sellaisia kirjoittaa (kirjoitetaan).

Esimerkiksi lauseessa b) suomessa käytettäisiin passiivia.

Passiivin merkitys näissä lauseissa on ehdollinen- tekijää ei ole mainittu ja finiittiverbillä ei ole konkreettista persoonamuotoa. Verbit *redzēt* ja *rakstīt* ovat 3. persoonassa, mutta luku kontekstista ei selviä, mikä ei ole luonteenomaista aktiivissa. Tämän kaiken päämäärä on viitata toiminnan yleistyksen tai epävarmuuteen. Näin finiittinen verbimuoto kontekstissa tavallaan saa infiniitin merkityksen, joka ei viittaa tiettyyn persoonaan (Kalnača 2011: 38-43, *Linguistica Lettica* III 1998:155–162). Näitä voi verrata suomen nollapersoonarakenteeseen.

Aktiivimuodot epäkonkreettisella persoonalla ja luvulla antavat enemmän yleistyksen tunnetta kuin passiivimuodot, joilla on tarkka persoona ja luku.

Toinen seikka, miksi mahdollisesti 3. persoona on suositumpi on se, että latviassa verbi on sama sekä 3. persoonan yksikössä että monikossa, eli 3. persoonan rakenteella ei ole morfologista merkkiä yksikössä eikä monikossa a). Verbin luku näkyy esimerkiksi perfektissä, jossa on aktiivin partisiippi b).

Viņš **iet** prom

Viņi **iet** prom

Hän menee pois

He menevät pois

Kāds **ir atnācis**

Viesi **ir atnākuši**

Joku on tullut

Vieraat ovat tulleet

Gruzdiņan (2005: 10) mukaan sanotaan, että passiivilauseella ja nollapersoonalauseella latvian kielessä onkin pieni ero. Passiivilauseessa korostetaan verbiä, toimintaa, sen sijaan aktiivilauseessa, jossa verbi on 3. persoonassa, paino on tasaisesti jaettu toiminnan ja toiminnan tekijän välillä.

Latvian kielessä voi puhua passiivin ja aktiivin vaihtelusta. Passiivin asemasta useimmiten on mahdollista käyttää aktiivia silloinkin, kun tekijä on epämääräinen.

4. Latvian ja suomen passiivi rinnakkain

1. Sekä suomen että latvian passiivissa on aika paljon yhtäläisyyksiä. Molemmissa kielissä passiivi on periaatteessa on agentiton. Tässä kuitenkin pitää ottaa huomioon, että latviassa agentti voi olla mukana, esim. edellä esimerkki Darbs (O_N) ir manis (S_G) darīts. Mutta tämä on mahdollista vain perfektimuotoisissa lauseissa ja on aika harvinaista, varsinkin puhekielessä.

2. Molemmissa kielissä passiivi on inhimillinen.

3. Latviassa passiivi on mahdollista muodostaa pääosin transitiivisistä, ei-refleksiivisistä verbeistä. Mutta molemmissa kielissä passiivi muodostetaan myös intransitiivista verbeistä (tässä on kuitenkin muutamia rajoituksia). Suurin ero passiivin muodostamisessa on se, että toisin kuin suomessa, latviassa passiivia ei muodosteta refleksiiviverbeistä.

4. Latvian kielessä ja suomen kielessä passiivia ei muodosteta yksipersonaisista verbeistä.

5. Latvian passiivi on aina perifrastinen kaikissa aikamuodoissa ja tapaluokissa, suomessa taas passiivin on oma tunnus -(t)A-. Perfektin muodoissa samoin kuin latviassa suomen passiivi on perifrastinen.

6. Latvian passiivin rakenteeseen kuuluu apuverbi ja partisiippi. Partisiippi siis vaihtuu lauseen objektin suvun ja luvun mukaisesti, mutta apuverbi aikamuodon mukaisesti. Eli partisiippimuodossa näkyy sekä luku että suku, ainoastaan aikamuoto ei näy partisiipissa, se näkyy vain apuverbissä.

Myös aktiivin objekti latviassa aina muuttuu subjektiksi passiivissa ja on nominatiivissa. Periaatteessa latvian passiivi käyttäytyy suomen passiivia enemmän kuin kanoninen passiivi.

7. Suomen passiivin rakennetta on mahdollista käyttää myös persoonapronominin kanssa (*me mennään*), mutta se ei ole mahdollista latviassa.

5. Passiivin käyttö suomenkielisissä nettikeskusteluissa

Aineiston analyysi tapahtui kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien mukaan. Tutkimukseni kohteena on passiivi ja sen käyttö nettikeskusteluissa ja tutkiessani esimerkkejä yritin selvittää mikä on siis milloinkin ollut syy siihen, miksi kirjoittaja on käyttänyt passiivimuotoa ja mihin passiivi viittaa- kirjoittajaan, lukijaan vai johonkuhun kolmanteen? Tässä luvussa tarkastellaan passiivin käyttöä suomenkielisissä nettikeskusteluissa. Analyysissa on huomioitu vain morfologiset passiivit. Tämä luku jakautuu seuraaviin alalukuihin- henkilötarkoitteisuus, monikollisuus, etäisyyttä luova käyttö ja lopussa lyhyesti passiivin muista ominaisuuksista je K- ja P- passiivista.

Aineisto pohjautuu nettikeskusteluihin, jotka on kerätty Suomi24.fi ja vauva.fi internetsivuilta. Näillä sivuilla on mahdollista osallistua keskusteluihin anonyymisti, avata uusi aihe tai seurata muiden ihmisten keskustelua.

Kyseinen jaottelu pohjautuu aikaisempien suomen passiivin syntaksin ja semantiikan tutkimusten havaintoihin. Aineiston analyysi tapahtui teemoittelun avulla. Luin keräämäni esimerkit ja pyrin löytämään niistä yhteisiä tekijöitä, jotka auttaisivat passiivin käytön ryhmittelyssä. Yhteisiä tekijöitä ja aihealueita löytyi, joten olen jakanut esimerkkilauseet neljään ryhmään- *henkilötarkoitteisuus, monikollisuus, etäisyyttä luova käyttö, K- ja P-passiivi*. Tämä ryhmittely perustuu siihen, miten passiivia käytetään ja mihin passiivilla viitataan.

Nämä ryhmät on valittu perustaen aikaisempiin tutkimuksiin, joissa tarkaillaan yllä mainittuja passiivin ominaisuuksia ja olen vertaillut niitä aineistossani havaittuihin ominaisuuksiin. Vaikka K- ja P-passiivi-jakoa ei ole kovin paljon hyödynnetty suomen passiivia koskevassa tutkimuksessa, K- ja P-passiivi- jako on mukana työssä, koska halusin tarkailla miten tämä kahtijako soveltuu aineistooni. Nettikeskustelut ovat enimmäkseen kirjoitettua puhekieltä, joten on mielenkiintoista tarkailla, kumpaan ryhmään keräämäni esimerkkilauseet kuuluvat.

Nettikeskustelujen luonteeseen kuuluvat puhekielisyys, nopeat ja yleensä lyhyet kommentit, ja usein anonyymisyys. Vaikka keskustelupalstojen osallistujat kirjoittavat kommentteja anonyymisena, silti usein käytetään sellaisia kielen rakenteita, joilla voi välttää suoraa viittaamista johonkin tiettyyn henkilöön tai henkilöryhmään. Passiivin implikoiman henkilön identiteetti jää avoimeksi ja tilannekohtaiseksi pääteltäväksi (Riionheimo, Kolehmainen, Meriläinen, 2014: 338).

Aikaisempien tutkimusten tarjoama tieto antaa pohjan seuraavaksi esitetyille esimerkeille, joissa tarkastellaan sitä, mitä suomen passiivin ominaisuuksia on mahdollista havaita nettikeskusteluissa

5.1. Henkilötarkoitteisuus

Suomen passiivin potentiaalinen viittausala on tekijäjoukon suhteen hyvin laaja. Passiivilla suomessa periaatteessa voidaan viitata mihin tahansa yksikön tai monikon persoonaan ja usein passiivilauseissa tarkka tekijä on tiedossa, mutta kirjoittaja on halunnut jättää sen epämääräiseksi esim. kohteliaisuussyistä tai muusta syystä (Riionheimo, Kolehmainen, Meriläinen 2014: 338).

Passiivia tavallisimmin käytetään useampaan kuin yhteen referenttiin viittattaessa, joko monikon 1. tai monikon 3. persoonan merkityksessä (Makkonen-Craig 2005: 18), mutta esimerkeissä 8 ja 9 passiivilauseiden tekijät voi tulkita yksiköllisiksi. Esimerkissä 8 on esitetty kysymys ja siihen on saatu kommentti, jossa passiivilla viitataan viestiketjun aloittajaan eli passiivi on käytetty yksikön 2. persoonana. Mielenkiintoista on se, että sen jälkeen vastaaja on käyttänyt 3. persoonaa viitatessaan itseensä. Vastaaja on halunnut välttää suoraa puhuttelua ja mahdollisesti jäädä neutraalina.

8. *Mikä olisi hyvä ilmainen antivirusohjelma? Pitääkö erikseen päivittää vai päivittääkö itse itsensä? Kiitos vinkeistä!*
-Mitä ominaisuutta tässä nyt nimenomaan **kaivataan** ja mihin tarkoitukseen, että voisi sitten valita sopivan? Suomi24.fi

Esimerkissä 9 passiivilla viitataan Tuomas-nimiseen mieheen ja hänen aktiviteetteihinsa Instagramissa, tekijä on tässä nimenomaan yksiköllinen ja passiivia on käytetty yksikön 3. persoonan asemasta. Kommentin sävy on kritisoiava, joten kirjoittaja passiivilla luo etäisyyttä kohteeseen ja välttää suoraa puhuttelua.

9. *Aika vahvasti tuoksahtaa Tuomaksen kohdalla melkoisen itsetietoinen nousukas, kun kattelee herran Instagram-kuvia. Siellä **esitellään** auliisti omaa nassua, kroppaa ilman paitaa, **otetaan** selfieitä peilin edessä, **kuvataan** Mercedeksen rattia ja **kerrotaan**, miten **mennään** oikein avoautolla Hankoon sekä miten on oikein oma saari jne. Vauva.fi*

5.2. Monikollisuus

Useimmiten passiivia kuitenkin käytetään jos viitataan tiettyyn ihmisryhmään eli passiivi implikoi tekijän monikollisuutta.

Esimerkeissä 10-13 kontekstista voi päätellä kehen passiivilla viitataan. 10 kirjoittaja puhuu poliisista, mutta mitä ilmeisimmin hän ei halunnut sanoa suoraan ja tässä on toimintaa, että *lappuja lähetellään* jatkuvasti.

10. *Ainoa syyllinen on ylikalliin koslan hankittuaan se autoilija. Kaaharit ei välitä mistään mutta pienen ylinopeuden vuoksi lappuja **lähetellään**. Vauva.fi*

Esimerkissä 11 passiivilla alussa viitataan koulun hallitukseen ja kritisoidaan hallituksen työtä. Passiivilla kirjoittaja luo etäisyyttä ja siirtää huomion toimintaan eli tässä on kuvailtu miten yleensä koulun hallituksessa käyttäydytään, esitetään fakta. Kirjoittaja jatkaa passiivilla puhuessaan koulusta eli viitatessaan koulun työntekijöihin. Tekijä on kuitenkin irrelevantti, koska tärkeintä on toiminta, että *koululla tehdään hyvää työtä*.

Esimerkki 12 on esimerkin 11 jatko ja passiivilla tässä vältetään suoraa puhuttelua, koska aihe on epämiellyttävä ja kirjoittajalla ei ole tarkkaa tietoa, kuka on vastuussa maksujen nostamisesta. Esimerkin 12 lopussa ja esimerkissä 13 passiivilla viitataan palstan osallistujiin, näissä esimerkeissä kirjoittaja itse kuuluu mainittuun ryhmään eli passiivilla on puhujainklusiivinen tulkinta.

11. *"Nykyisen hallituksen toiminta on avointa" joo, todella.... Entä se mysteerilaina, jonka myöntäjiä ja ehtoja **ei kerrottu** edes hallituksen jäsenille? PJ nimittää itsensä PJksi ilman yhtään kokousta, vaaleilla valittuja hallituksen jäseniä **erotetaan** ilman yleiskokousta jne jne jne.... Koululla **tehdään** paljon hyvää työtä ja varsinaisesta arjesta vastaavista ei pahaa sanaa, mutta uusi hallitus on ollut vähintään yhtä salamyhkäinen ja diktatorinen kuin edellisekin.... Vauva.fi*
12. *Aurinkorannikon koulussa **nostetaan** melkoisesti koulumaksuja elokuussa. Mihin nostaminen perustuu muuhun kuin lainojen kuittaamiseen? Asiasta **on jo keskusteltu** tälläkin palstalla, mutta keskustelu hävisi, miksiköhän ja kenenkähän toimesta? Isoa palkkaa nauttivan rehtorin? Vauva.fi*
13. *Täällä Suomi24:lla **puhutaan** paljon työttömien kurjasta asemasta Suomessa. Se on kyllä täyttä asiaa, enkä sitä mitenkään halua vähätellä mutta...Harvemmin **puhutaan** siitä faktasta, että myös lukuisilla työssäkäyvillä pienituloisilla on täällä armaassa kotimaassamme todella kurjat oltavat. Kuntouttavassa työtoiminnassa ollaan ilmaisena orjana, ja kohtelu voi olla alhaista ja kurjaa. Mutta myös monessa työpaikassa työntekijöitä kohdellaan huonosti, on huono ilmapiiri, ja kurjaa. Suomi24.fi*

Kaikkia yhdistää se, että tekijä on spesifimpi kuin „yleisesti joku tai kaikki“. Joissain tapauksissa se voi olla nimetty ihminen tai joukko (esim. 82 sekä virke esimerkin 37 jälkeen, jossa tekijänä SDP ja kokoomus), joissain tapauksissa hieman epämääräisempi (esim. 12 ja 13 palstan keskustelijat) mutta silti rajattu ryhmä.

5.3. Etäisyyttä luova käyttö

Usein puhujat yrittävät suojella sekä omia että toistensa "kasvoja" (Shore 1986:50). Vaikka nettikeskustelut yleensä ovat anonyymeja, niissäkin esiintyy jatkuvasti ns. kasvoja uhkaavia tilanteita. Näissä keskusteluissa arvostellaan, käsitellään vaiheita aiheita, pyydetään neuvoa, kritisoidaan jne. Tällaisissa tilanteissa usein valitaan passiivi, koska sillä voi esittää toimintaa viittaamatta kehenkään, vaikka tekijän voi yleensä päätellä kontekstista. Esimerkiksi puhuja voi käyttää passiivia joko viittaamaan itseensä tai ryhmään, johon hän itse kuuluu (Shore 1986:53).

14. Meillä IT-tuessa vain **googlataan** asiakkaan kuvia tai **stalkataan** Facebook-profiileja, jos ääni on ollut puhelimesta jotenkin erityisen miellyttävä tai muuten mukava tyyppi. Ne ääneltään ihanat ovat muuten harvoin hyvännäköisiä. Vauva.fi

15. It-ala:

Asiakasyrityksiltä **laskutetaan** olemattomia tunteja. Kaikenlaiset nettisurffailutunnitkin **pistetään** asiakkaalle tehdyksi työksi. Eli **valehdellaan** raportteihin ja keksitään jotain mitä ollaan muka tehty. Palavereihin, joissa **käsitellään** asiakkaan projekteja, **kutsutaan** ylimäärin porukkaa, jotta **saadaan** laskutettua nekin tunnit myös niiden osalta, joilla ei ole yhtään mitään annettavaa koko palaveriin, osa istuu siellä siis vain kahvia juomassa. Vauva.fi

16. Kun menette asiakkaiksi näihin drop in kampaamoihin voitte olla varmoja että välineitä **ei pestä** tai **desinfioida** asiakkaiden välissä. Samalla välineillä voi olla hetkeä aiemmin kosketeltu jonkun rasvaista tai hilseistä päätä. Pyyhkeitä **ei** välttämättä **pestä** myöskään vaan **käytetään** samoja, ja jonkun vaikkukorvat **on kuivattu** sillä samalla pyyhkeellä.
T. "drop in" kampaamossa tehnyt muutaman pvn harjoittelun. Vauva.fi.

Näissä esimerkeissä puhujat kertovat, miten heidän työpaikoillan työtä tehdään. He itse kuuluvat ryhmiin ja mitä todennäköisemmin ovat käyttäytyneet samalla tavalla ja passiivilla he välttävät viittaamasta itseensä, kosa nämä teot ovat epäeettisiä. Tähän saattaa liittyä halu välttää vastuuta omista teoistaan (Shore 1986:54). Passiivia on käytetty välttely- ja kohteliaisuuskeinona ja se mahdollistaa puhua asiasta epähenkilökohtaisesti.

Esimerkissä 17 kirjoittaja on aloittanut keskustelun valittamalla, että on saanut sakon johon on saanut vastaukset, että se onkin ollut hänen syynsä. Kirjoittaja on käyttänyt passiivia kohteliaisuuden vuoksi, eli hän ei halunnut viitata suoraan puhuteltavaan.

17. Peltipoliisilta sakot 4km/h ylinopeudesta!

-Ihan oikein että kaaharit **laitetaan** kuriin, mitä valitat itseppä mokasit. Vauva.fi

Usein kirjoittaja passiivilla haluaa yleistää. Seuraavista esimerkeistä näkee, että suomen passiivi sallii sekä puhujainklusiivisia että -eksklusiivisia tulkintoja. Melkein kaikki esimerkit ovat selkeästi tulkittavissa monikollisiksi, mikä on odotuksenmukaista, koska yksipersonainen passiivi yleensä viittaa siihen, että puhe on useammista, mutta mukana on myös joitakin, joissa tekijä voidaan myös tulkita yksikölliseksi. Seuraavissa esimerkeissä kirjoittajat puhuvat jostakin ilmiöstä yleisesti, sen takia passiivi on käytetty ja passiivion tietenkin monikollinen.

18. *Ihmisten hyvännäköisyyttä **arvioidaan** pääasiassa kasvojen perusteella, joten oletettavasti et se komein mies ole kun sinua vastaava nainen on ruma läski. Ei se urheilullisuus sun kasvoja pelasta, honey.* Vauva.fi

19. *Velkaantuminen on nykyään iso ongelma. Pikalainoja ja pikavippejä **haetaan** holtittomasti ja **mietitään** mihin ne rahat on loppupeleissä mennyt. Jokaisenhan tulisi hoitaa vastuullisesti ne omat talousasiat. Kalliit lainat onneksi taitavat nykyään olla historiaa. Netistä nopeasti saatavat lainat ovat erittäin halpoja. Itse käytin sivustoa <http://pikavippikone.fi/> josta löysin itselleni sopivaa lainaa. Tuoltapa löytää jopa ihan kulutonta ja korotonta luottoa.* Suomi24.fi

Näyttääkin siltä, että se, kuinka selkeästi tekijä on identifioitavissa, muodostaa **jatkumon**: joissain tapauksissa tekijä on joku tietty ihminen tai ryhmä, joissain käytännössä kaikki kattava joukko (kuten eri kulttuurien ihmiset) ja välillä vielä epämääräisempi.

5.4. Passiivilauseiden muita ominaisuuksia

1.2. Passiivilauseiden tarkastelussa voi ottaa huomioon myös syntaktiset ominaisuudet. Esimerkiksi passiiveille on ominaista syntaktisen objektin nosto lauseen kieliopilliseksi objektiksi (Riionheimo, Kolehmainen, Meriläinen 2014: 337). Jos lauseen teemapaikalla (= alussa) on objekti, yleensä halutaan korostaa sitä, mitä objektille tapahtuu.

20. *Ihmisten hyvännäköisyyttä **arvioidaan** pääasiassa kasvojen perusteella, joten oletettavasti et se komein mies ole kun sinua vastaava nainen on ruma läski.* Vauva.fi

21. *Miehiä vähätellään ja **mitätöidään** missä tahansa naiset kohtaavatkin.* Vauva.fi

22. *Koulua **pyöritetään** suurelta osin suomalaisten veronmaksajien rahoilla, joten olisi vähintäänkin asianmukaista, että koulun toiminta olisi täysin avointa ja läpinäkyvää. Avoimuus lopettaisi tällaisen spekuloinnin koulun ympärillä. Miksi edelleen **salaillaan** koulun asioita ja rahoittajia, jos toiminta kestää päivänvalon ?* Vauva.fi

23. Kaikki myynnissäni olevat **tavarat vedettiin** pois myynnistä tori.fi:stä, kun ilmoitimme tuttavani kanssa epäilystä, että on syntynyt vaikutelma siitä, että tori.fi asiakaspalvelussa on joku tai jonkun tuttu, joka myy samoja tuotteita tori.fi palvelussa ja minut **haluttiin** savustaa pois kilpailijana ko. Markkinapaikalta. Suomi24.fi

Jos passiivimuoto on perfektissä, halutaan usein korostaa toiminnan tulosta, tapahtuma on kuvattu staattisena tai resultatiivisena (Riionheimo, Kolehmainen, Meriläinen 2014: 337). Tietenkin myös muilla aikamuodoilla voidaan kuvata näitä. Keräämistä esimerkeistä isoin osa oli preesensissä, sitten perfektissä ja imperfektissä. Vain muutamassa esimerkissä passiivi oli käytetty konditionaalissa. Jos passiivia käytetään perfektissä, halutaan esittää mennyttä toimintaa. Esimerkissä 24 kontekstista selviää tekijä, mutta 25 se on epämääräinen ja ei tässä ole tärkeä, koska tärkeintä on lopputuloksen esittäminen.

24. Nyt pitää olla hys hys. Ei saa mitään puhua menneistä vuosista ja siitä että koulu **on tarkastettu** ja paljon väärinkäytöksiä **on löydetty**. Tuhansia katkeria viestejä **on kirjoitettu**. Takaisinperintä 600 donaa **on määrätty**. Hiljaa halutaan olla. Jostain ne rahat on revittävä. En halua että meidän lapsien koulumaksuista maksetaan vanhat synnit. Vauva.fi

25. En puhunut syrjäytyneistä, vaan se oli oma valinta. **Ei** kierrätystä ja kirpputoreja **ole kehitetty** erityisesti ketään varten, ne ovat syntyneet ihan muusta ideasta. Suomi24.fi

K- ja P-passiivi

Shore (Shore 1986: 25-29) puhuessaan suomen passiivista käyttää kahta prototyyppiä- K-prototyyppi ja P-prototyyppi, toinen edustaa enimmäkseen puhutun ja toinen kirjoitetun kielen tyyliä. P-ryhmälle on ominaista muun muassa verbialkuisuus ja implisiittisen, ilmaisematta jäävän tekijän monikollisuus. K-tyypin konstruktiot ovat tavallisempia kirjoitetussa kielessä ja kohde tulee yleensä ennen verbiä. K-prototyyppisellä passiivilla voidaan viitata yhteen tai useampaan agenttiin. K-tyyppiset passiivilauseet ovat usein staattisia ja merkitykseltään enimmäkseen eksklusiivisia, toisin sanoen puhuja ei kuulu indefiniitin agentteihin (Shore 1986: 25-29, Riionheimo, Kolehmainen, Meriläinen 2014: 337).

Tätä kahtijakoa ei ole myöhemmin fennistiikassa juuri käsitelty tai syvennetty, mutta olen katsonut aineistoani myös tämän jaon mukaisesti ja on kiinnostavaa, että monet esimerkkilauseet ovat syntaktisesti K-prototyypin mukaisia, mutta semanttisesti eivät. Aineistossa on nimittäin monia

esimerkkeitä, joiden verbi ei ole staattinen (esim. *haetaan*, *googlataan*) ja osassa esimerkeistä puhuja on itsekin mukana.

Nettikeskusteluissa käytetään aika paljon puhekieltä, ja passiivilla voi olla monipuolisia funktioita. Näin monessa esimerkkilauseessa näkyy myös P-prototyypin piirteet: Verbi on usein dynaaminen, agentti voidaan yleensä päätellä tekstiyhteydestä tai tilannekontekstista, merkitys voi olla inkluusiivinen (eli puhuja itse osallistuu verbillä ilmaistuun toimintaan) (Shore 1986: 28-29).

Voi sanoa, että useammat eräämäni esimerkit sijoittuvat K- ja P-tyyppien välille ja olisi vaikeaa jakaa näitä esimerkkejä vain kahteen ryhmään.

6. Passiivin käyttö latviankielisissä nettikeskusteluissa

Latvian passiivia on tutkittu suhteellisen paljon morfologian kannalta, mutta kattava semanttinen tutkimus puuttuu varsinkin passiivin tekijän roolista ja mihin passiivilla on mahdollista viitata. Sen takia esimerkit on ryhmitelty sekä perustaen teoriaan latvian passiivista että vertaillen latvian passiivia suomen passiiviin.

Aineisto pohjautuu nettikeskusteluihin, jotka on kerätty www.delfi.lv/calis/ ja www.cosmo.lv internetsivuilta. www.delfi.lv/calis/ on alunperin ollut sivu lasten vanhemmille, mutta tällä hetkellä siellä käydään eriaiheisia keskusteluja, www.cosmo.lv on suunnattu nuorille naisille ja sivun keskustelupalstoille kirjoitetaan runsaasti kommentteja.

Tässä luvussa tarkastellaan, mitkä latvian passiivin ominaisuudet nousevat esiin nettikeskusteluissa, mitä nämä kommentit kertovat latvian passiivista. Pyrin kokoamaan latvian passiivin morfologiaa, syntaksia ja semantiikkaa koskevia havaintoja. Keskeisenä huomion kohteena on puhuja ja hänen kielellinen ilmaisunsa: miksi yksilö on valinnut passiivin kirjoittaessaan kommentteja. Passiivin viittausala on kuitenkin päällekkäinen muiden persoonien kanssa, koska passiivimuodolla voidaan viitata niin meneillään olevan keskustelun osapuoliin (ensimmäiseen ja toiseen persoonaan) kuin ulkopuolisiin toimijoihinkin (Riionheimo, Kolehmainen, Meriläinen 2014, 338). Näin passiivin tärkeä ominaisuus on henkilöviittauksen avoimuus mikä on keskiössä tässä analyysiosassa.

Analyysissa päähuomio keskittyy semantiikkaan, mutta myös morfologia ja syntaksi on otettu huomioon, esimerkiksi passiivi latviassa on aina perifrastinen ja miten kongruenssi toimii passiiviluseissa, joissa on objekti ja joissa sitä ei ole.

Tässä luvussa tarkastellaan onko passiivin tulkinta monikollinen vai yksiköllinen, mihin passiivilla viitataan- tiettyyn henkilöön tai ryhmään. Onko passiivikonstruktio puhujainklusiivinen tai eksklusiivinen ja miksi. Näitä ominaisuuksia ei ole paljon tutkittu latvian passiivin kannalta ja lähtökohdaksi olen ottanut väitteen suomen passiivista, että passiivi yleensä monikollinen, mutta usein tekijä on yksiselitteinen (Riionheimo, Kolehmainen, Meriläinen, 2014: 338, VISK § 1323). Tarkkailen, voiko tätä hypoteesia käyttää myös latvian passiivista.

Aloitan analyysin passiivin rakenteella, sitten seuraavassa luvussa on käsitelty passiivin etäännyttävää käyttöä ja henkilötarkoitteisuus. Seuraavaksi yhyesti kerrataan objektin, epäsuoran objektin ja objektiton passiivista ja annetaan niistä esimerkit. Lopuussa tarkaillaan passiivin ja 3. persoonan vaihtelua. Tässä luvussa tarkailen latvian passiivin teorian osassa olevia ominaisuuksia nettikommenteissa.

Latvian passiivi on perifrastinen ja perfektissä apuverbin usein voi jättää 3. persoonan muodoissa pois. Tämä piiree näkyy aika monessa esimerkissä:

Esimerkissä 26 on epäsuora objekti datiiivissa *Mums (meillä)* ja sen takia passiivin partisiippi on yksikön maskuliinissa, koska ei ole objektia, jonka kanssa partisiippi voi kongruoida.

Kaikki esimerkit ovat perfektissä ja apuverbi *olla* on jätetty pois eikä se millään tavalla muuta merkitystä, koska kontekstista voi ymmärtää, että kyse on faktasta tai toiminnasta, joka on tapahtunut menneisyydessä.

26. *Vai 4 un 6 gadīgiem bērniem var ņemt ratus līdzi vai par tiem jāmaksā? Mums (ir) paredzēts daudz kur staigāt, saliekamie lietusargtipa rati dikti atvieglotu dzīvi....* www.delfi.lv/calis

Voiko 4- ja 6-vuotiaille lapsille ottaa rattaat mukaan vai täytyykö niistä maksaa? Meillä on suunnitelmassa kävellä paljon, kokoontaitettavat sateenvarjotyypiset rattaat helpottaisivat elämää kovasti...

27. *Ryanair lapā arī skaidri (ir) norādītas visas ceļotāju ar bērniem priekšrocības.* www.delfi.lv/calis

Ryanair kotisivuilla on selvästi kirjoitettu kaikki lasten kanssa matkustaville edut.

28. *Tik daudz iestādes (ir) slēgtas, štati (ir) samazināti, aldziņas (ir) samazinātas. Tagad būs izlaidumi un kur viņas liksies (medmāsas)?* www.delfi.lv/calis

Niin monet laitokset on suljettu, henkilökunnat vähennetty, palkat vähennetty. Nyt valmistumiset tulevat mitä he tekevät (sairaanhoitajat)?

6.1. Etäisyyttä luova käyttö

Samoin kuin suomessa myös latviassa passiivilla yritetään luoda etäisyyttä. Aika yleistä on *minä*-pronominin välttely eli passiivin avulla onnistuu *minä* defokusointi.

29. *Točna! 100 gadus nav pirkti nekā iekš Ryanair. Zinu, ka agrāk bija jānorāda... Super all done, biļetes kabatā. Tagad tik jācer, ka pašiem nekādas extra rindas nebūs.* www.delfi.lv/calis

*Juuri niin! Pitkään aikaan ei ole ostettu mitään Ryanairilta. Tiedän, että aiemmin piti ilmoittaa (passin tiedot)...
Super all done, liput taskussa. Nyt täytyy vain toivoa, ettei passeihin tule mitään ekstrarivejä.*

30. *Vai kādai ir bijusi līdzīga situācija? Lidojums 14.11., biļete jau iečekota, izprintēta, viss it kā ok, bet šodien konstatēju, ka nauda, kura bija rezervēta par biļeti ir ieskaitīta atpakaļ. Ko īsti iesākt? www.delfi.lv/calis*

Onko teillä ollut samanlainen tilanne? Lento 14.11., lähtöselvitys tehty, lippu tulostettu, kaikki on ok, mutta tänään huomasin, että raha, mikä oli varattu lipusta on siirretty takaisin. Mitä tehdä?

31. *Pēc dabas esmu kūtra, slinka. Cik kaut kas ir mēģināts darīt- tik ir mests miers. Diētas savulaik mēģinātas, kad bija vairāk metamie kg. Mēģināts arī ēst kā pēc grāmatas, bet tas vienmēr beidzas ar baigo "atlaišanu". www.delfi.lv/calis*

Luonteeltani olen veltto, laiska. Kaikenlaista on kyllä kokeiltu – mutta sitten leikki on jäänyt kesken. Dieetit taas on kokeiltu silloin kun oli enemmän kiloja pudotettavana. Syömistä sääntöjen/ohjeiden mukaan on myös yritetty, mutta se päättyy aina kauheaan "irtiottoon".

Esimerkissä 29 kirjoittaja on pyytänyt apua lentolippujen ostamiseen, koska mitä todennäköisimmin hän ei ole tehnyt sitä pitkään aikaan ja passiivilla tässä ilmaistaan tilanne ja samalla kirjoittaja jättää itsensä taustalle. Mahdollisesti kirjoittaja haluaa näyttää ettei se ole täysin hänen syynsä, että hän ei tiennyt, että passin tietoja ei tarvitse ilmoittaa, hän ei ollut tietoinen siitä. Tätä voi verrata suomen *tuli tehtyä* -rakenteeseen, joka tarkoittaa, että puhuja ei ole suunnitellut tai tarkoittanut sitä, mitä on tapahtunut (VISK § 1342).

Esimerkissä 30 ei voi varmasti sanoa, että kirjoittaja itse on tulostanut lipun, mutta konteksti kuitenkin viittaa siihen. Tässä korostus kohdistuu lopputulokseen – ei siihen, kuka sen on tehnyt.

Esimerkissä 31 kirjoittaja käyttää passiivia sekä välttely- että oman minän defokusointikeinona. Kommentissa selvästi näkee, että kirjoittaja itse on kokeillut erilaisia dieettejä ja yrittänyt syödä terveellisesti. Mutta koska lopputulos on ollut huono, kirjoittaja passiivilla näyttää huonon tuloksen ja jättää itsensä taustalle.

32. *Savējam asti taisīju no melnas vilnas šalles, sarullējot un sašujot, lai neritinās vaļā. Tā kā šalle bija ar bārkstīm, tad automātiski sanāca arī pušķis. Savukārt bārkstis otrā galā tika ierullētas astē. Piešuvu aukliņas, ar ko apsiet ap vidu un kopā ar melnu T-kreklu bija ok. www.delfi.lv/calis*

Omalle lapselleni tein hännän mustasta villahuivista, käärimällä kokoon ja ompelemalla kiinni, jotta se ei rullautuisi auki. Koska huivissa oli hapsut, sai siitä automaattisesti myös tupsun. Toisessa päässä olevat hapsut taas käärittiin hännän sisään. Ompelin [häntään] narut, joilla sen saa kiedottua vyötärölle ja yhdessä mustan t-paidan kanssa se oli okei.

33. *Es savai (meitai) peles asti taisīju no zeķubiksēm, kas savītas bizē (3)un galā bante, bija smuki.*
www.delfi.lv/calis

Minä omalle tyttärelleni hiiren hänen tein sukkahousuista, jotka solmittu letiksi ja päässä ruseti, oli kaunista.

Esimerkit 32 ja 33 ovat samanlaisia, joissa äidit kertovat miten he ovat tehneet puvut omille lapsilleen. Molemmat esimerkit alkavat aktiivilla, mutta lopussa käytetään passiivia. Tässä taas näkyy tuloksen korostus ja mahdollisesti *minä*- pronominin toiston välttely. Samalla kirjoittajat passiivin avulla puhuvat aiheesta etäännyttävästi.

Esimerkissä 34 kirjoittaja kertoo omasta kokemuksestaan lääketieteen opiskelijana. Kirjoittaja pyrkii koko katkelman ajan puhumaan opinnoista (ja niiden kokemisesta) yleisesti, vaikka selvästi teksti perustuukin hänen omiin kokemuksiinsa. Passiivilla hän viittaa siihen, että tällä hetkellä kirjoittajalla on hyviä ystäviä opiskeluajoista lähtien ja tavallaan korostaa loppustulosta. Katkelman alussa hän toteaa kurssien olevan yleisesti vaikeita, ja sen jälkeen hän käyttää ns. *sinä*-passiivia. Myös katkelman lopussa käytetään passiivia.

34. *1.-2. kurss ir smagi, ja salīdzina ar jebkuru citu augstskolu. Tu tikai mācies mācies mācies, no rīta, pa dienu, vakarā, brīvdienās, bet tas ir to vērts.*
Un studijās ir sastapti draugi uz mūžu. www.delfi.lv/calis

1.-2.kurssit ovat vaikeita, jos verrataan muihin yliopistoihin. Sinä vain opiskelet, opiskelet, aamusta iltaan, päivällä, illalla, viikonloppuna, mutta se on sen arvoista.
Ja opinnoissa on tavattu ystäviä eliniäksi.

Tämänkaltaisia esimerkkejä, joissa kirjoittaja passiivilla viittaa sekä itseensä että toimintaan tai lopputulokseen on aineistossa aika paljon, eli passiivilla voi ilmaista monta asiaa samaan aikaan. Kaikkia esimerkkejä yhdistää lopputuloksen korostaminen; tekijä ei ole ensisijainen, mutta se on selvästi mukana ja kontekstista pääteltävissä.

6.2. Henkilötarkoitteisuus

Edellä on käsitelty passiivin etäännyttävää käyttöä ja sitä, kuinka tekijä näkyy passiivilauseissa. Seuraavaksi tarkailen keneen passiivilla kommentoissa viitataan ja miksi kirjoittaja on valinnut passiivin, vaikka tekijä onkin tiedossa.

Joissakin tapauksessa passiivilla viitataan tiettyyn ryhmään:

35. Nevajag atkal izdzest temu, jo es jau vairakas reizes mekleju palidzibu shaja sadalja, bet man nesaprotamu iemeslu delj **temas tiek** bez paskaidrojumiem **dzestas**, tas ljeti bedigi un aizvainojoshi www.delfi.lv/calis

Ei ole mitään syytä poistaa teemaa, koska olen monta kertaa etsinyt apua tältä palstalta, mutta jostain syystä teemat ilman selityksiä postetaan, se on tosi surullista ja loukkaavaa.

36. Pēc tā, ka skolā arī **viņš tiek uzskatīts** par īpašu gadījumu, secinu, ka tomēr laikam tik ļoti bieži šādi bērni nav sastopami vai arī skolās nemāk atšķirt apdāvinātos bērnus no parastiem palaidņiem. www.delfi.lv/calis

*Siitä, että koulussa **häntä pidetään** erikoisena tapauksena, voi päätellä, että tällaisia lapsia kouluissa usein ei ole.*

Esimerkissä 35 kirjoittaja kuvailee tilanteen, että teemoja jatkuvasti poistetaan palstoilta ja samalla passiivilla vittaa keskustelupalstan ylläpitäjiin. Tässä korostus on toimintaan eli siihen, mitä yleensä tapahtuu. 36 Passiivilla viitataan koulun opettajiin ja oppilaihin, tässä esimerkissä äiti puhuu erityislahjakkaasta lapsestaan ja hänen vaikeuksistaan sopeutua koulun ympäristöön. Mitä ilmeisimmin hän haluaa välttää suoraa viittausta ja passiivilla tässä tarkoitetaan monta ihmistä.

37. Man aktuāla ir velna maska - melni radziņi. Vai **tādi ir redzēti** veikalos? Un no kā gatavot garu velna asti ar pušķi galā? www.delfi.lv/calis

Minulla on ajankohtainen paholaisen naamo- mustat sarvet. Onko sellaisia nähty kaupoissa? Ja miten tehdään pitkä paholainen häntä rusetilla päässä?

Esimerkissä 37 kirjoittaja passiivilla viittaa muihin palstan keskustelijoihin ja passiivi on käytetty 2. persoonan monikossa.

38. Mani vairāk besī dažādu lietu aizņemšanās uz neatdošanu. Nauda - nu kas nauda, te ir, te nav...un tad atkal ir. Bet tracina tie "meistari", kas atnāk - ew, tavam vīram bija kāds tur tas skrūvgriezis vai urbis vai figviņzin kāds vēl pričendāls... Vari aizlienēt? nu protams, ka varu... Un kā paņem, tā ar galiem! Jautrākais jau tas, ka es atpakaļ paprasīt ar' lāgā nemāku, jo no tiem krāmiem nekā nesaprotu - bet zinu, ka tie štrumi ir labi, vīram sliktu mantu nebija! Tagad, kad **pusgarāža** jau **izvazāta**, nevienam neko vairs nedodu, saku, ka nav. Cosmo.lv

*Eniten minua ärsyttää erilaisten tavaroiden lainaamisessa se, ettei niitä palauteta. Raha nyt vain on rahaa, sitä on, sitä ei ole... ja sitten taas on. Mutta tekevät hulluksi nuo "mestarit", jotka tulevat – kuule, miehelläsi oli jokin ruuvimeisseli tai pora tai ...??? vielä joku ....??? Voitko lainata? no tottakai voin... Huvittavinta on se, etten oikein osaa pyytää niitä takaisin, sillä en ymmärrä mitään noista romuista – mutta tiedän, että ne vehkeet ovat hyviä, miehellä ei huonoja tavaroita olekaan! Nyt kun **puoli autotallia on** jo **tyhjennetty** tavaroista, en anna kenellekään enää mitään, sanon, ettei ole.*

39. *Laikam man ir dīvains draudzeņu loks , bet mēs sīknaudu viena otrai neaizdodam, bet gan vienkārši iedodam un neviena neskaita cik eiro palikusi parādā. Parasti jau tā **sīknauda tiek aizdoda/iedota** tikšanās reizē, piemēram taksim vai **samaksāts** par pusdienām.* Cosmo.lv

*Varmaan minulla on outo ystäväpiiri, mutta emme lainaa pikkurahoja toisillemme, vaan yksinkertaisesti annamme, eikä kukaan laske kuinka monta euroa on jäänyt velkaa. Yleensä **pikkurahaa lainataan/annetaan** tapaamisen yhteydessä, esimerkiksi taksin tai lounaan maksamiseen.*

Esimerkiet 38 ja 39 ovat samanlaisia, näissä kirjoittaja passiivilla viittaa sekä itseensä että tietyyn ihmisryhmään. Esimerkissä 38 vihainen vaimo kertoo siitä, että kukaan miehen ystävistä palautta lainattuja työkaluja, mutta hän itse on lainannut niitä. Passiivilla tässä on muutama merkitys, ensinnäkin lopputulos- autotalli on melkein tyhjä työkaluista, toiseksi vaimo luo etäisyyttä siitä tilanteesta, vaikka itse on lainannut työkaluja ja viimeisin passiivilla vältellään suoraa viittausta miehen ystäviin. Esimerkin 39 kirjoittaja puhuu ystäväpiiristään, jossa usein lainataan pieniä rahoja tai maksetaan muiden puolesta. Passiivilla tässä viitataan sekä kirjoittajaan että hänen ystäviinsä, myös passiivilla kuvaillaan mitä yleensä tapahtuu.

Edellisissä esimerkeissä on käsitelty passiivilauseet, joissa tekijä on tietoinen, mutta on myös tapauksia, joissa tekijä ei ole tärkeä eikä ole mikään tarvetta sitä ilmaista, todetaan fakta. Ja monessa tapauksessa kirjoittaja ei tiedä, kuka on tekijä.

Tähän ryhmään kuuluu esimerkkejä siitä, että puhe on esimerkiksi tietokoneen suorittavasta toiminnasta, ja näiden toimintojen takana on tietenkin ihminen:

40. *Vai pie tās cenas, **kas tiek aprēķināta** mājas lapā nāk vēl klāt kaut kādi nodokļi?* www.delfi.lv/calis

Tuleeko siihen hintaan, joka lasketaan kotisivulla joitakin veroja?

41. *Papētīju iepriekš pirtās biļetes- visām **nauda tiek atvilktā** no konta 6 dienu laikā (ieskaitot sestdienu, svētdienu), bet šoreiz nerādā ne ka **ir samaksāta nauda** Ryanair, ne ka no viņiem **kas būtu saņemts!*** www.delfi.lv/calis

Tutkin aikaisemmin ostetut liput- kaikista rahaa oli veloitettu tililtä 6 päivän aikana, mutta tällä kertaa ei näy että raha on maksettu Ryanairille eikä sitä, että heiltä olisi jotain saatu.

Esimerkit 40 ja 41 ovat samanlaisia, molemmissa kirjoittajat puhuvat tietokoneen suorittamista toiminnoista jotka ovat toistuvia ja tekijä epämääräinen ja näissä esimerkeissä hyvinkin voisi käyttää myös 3. persoonaa. 41 loppuvirkeessä kirjoittaja viittaa itseensä eli verkkopankissa ei näy, että hän on maksanut rahaa ja toisella passiivilla viitataan Ryanairiin, että heiltä kirjoittaja ei ole saanut rahaa. Passiivin perfektillä taas kiinnitetään huomiota tämänhetkiseen tilanteeseen eikä tekijä ole tärkeä.

42. Tur, cik atceros, ir 2 peroni un kādi 3-4 ceļi tikai, galos ir tablo, kur **uzrakstīts**, kas par vilcienu un uz kuriem. www.delfi.lv/calis

Muistaakseni on vain 2 raidetta ja noin 3-4 tietä, päässä on taulu, jossa kirjoitettu mikä juna ja mihin.

43. Cik man ir nācies dzirdēt, nekad **nav likts** maksāt par ratiem, jebkura vecuma bērnam. Vispār - nekur **nav pieminēts**, ka konkrēti par ratiem jāmaksā - tā **maksa ir norādīta** par additional equipment - autosēdekli vai ceļojumu gultni. www.delfi.lv/calis

Niin kuin olen kuullut, koskaan ei ole määrätty maksamaan lastenvaunuista. Muuten- missään ei ole mainittu, että lastenvaunuista pitää maksaa- se summa on määrätty additional equipment:ista- turvaistuimesta tai matkasängystä.

42 ja 43 ovat aika tyypillisiä passiivilauseita latviassa- jotain on tehty. Tekijä ei ole tärkeä eikä ole mainitsemisen arvoinen paitsi 43 alussa passiivilla viitataan lentoyhtöön, että se ei laskuta lastenvaunuista, mutta tekijä on irrelevantti, koska tärkeintä on informaatio maksusta. Molemmissa lauseissa ei ole subjektia ja passiivin partisiippi on tällöin yksikön maskuliinissa, koska ei ole kongruenssia, paitsi 42 loppuvirkeessä- maksa ir norādīta/ summa on määrätty.

6.4. Objektin, epäsuoran objektin ja objektiton passiivi.

Latviassa passiivi jaetaan kolmeen tyyppiin- suoran objektin passiiviin, epäsuoran objektin passiiviin ja objektittomaan passiiviin. Suoran objektin passiivissa objekti on nominatiivissa, epäsuoran objektin passiivissa objekti on yleensä datiivissa tai sitä käytetään preposition kanssa. Objektittomassa passiivissa ei ole objektia ja sillä ilmaistaan yleistystä (Kalnača 2013:88, Kalnača 2014: 145). Tämä jako on tarkasteltu monessa latvian kieliopin lähteessä (Kalnača 2014: 142-144, ja analyysissani tarkistan miten nämä jako näkyy aineistossa).

Suurin osa aineistosta keräämistäni esimerkeistä on objektin passiiveja, koska latviassa objekti passiivissa aina muuttuu subjektiksi. Yleensä objekti passiivissa sijoittuu lauseen alkuun, mutta muutamassa esimerkissä voi olla muussa paikassa kuin lauseen alussa, mutta se ei muuta merkitystä, mutta päähuomio tällöin ei kiinnity niin paljon objektiin kuin toimintaan ja siihen missä toiminta toteutuu. Muissa esimerkeissä objekti on lauseen alussa nominatiivissa ja passiivin rakenne kongruoi sen kanssa.

Epäsuoran objektin esimerkkejä on huomattavasti vähemmän, tässä esitetyistä esimerkeistä vain esimerkki 44.

Objektittomalla passiivilla kirjoittaja usein viittaa tilanteeseen, staattiseen tilaan ja samalla itseensä. Esimerkiksi alla olevassa kommentissa kirjoittajatoteaa, että hän ei ole käynyt kyseisessä pizzeriassa pitkään eli se on fakta, mutta sitten hän jatkaa aktiivilla:

44. *Ā,tā Majoru picērija ir tiešam laba. Nav būs kādu laiku, bet ļoti patika Meidrops Ikšķilē. Kūriņš ir o.k., vien mani kaitina, ka neievieš nekādu dažādību sortimentā + tās abnormālās porcijas.* www.delfi.lv/calis

Aa, se Majori pizzeria on tosiaan hyvä. Ei ole oltu pitkään, mutta tykkäsin Meidropsista Ikšķilessa. Kūriņš on ok, mutta minua arsyttää, että ei ole tule mitään muutoksia ruokalistaan + ja niitä hirveän isoja annoksia.

Mutta tämänkaltaisia esimerkkejä aineistossa ei ollut paljon, koska passiivia latviassa muodostetaan yleensä transitivisistä verbeistä (Kalnača 2013: 88).

Holvoetin (2001: 371) mukaan passiivia latviassa käytetään enemmän perfektin aikamuodoissa kuin esimerkiksi preesensissä, imperfektissä ja futurissa. Funktionaalinen vastine passiivin yksinkertaisilla aikamuodoilla latviassa on usein 3. persoonalla. Passiivia on mahdollista korvata 3. persoonalla, jos passiivilause on preesensissä. Esim.

45. *DNB nepatīk, tapec slēdzu kontu pirms neilga laika. Esmu ļoti happy ar Citadeli, jo tuvumā ir filiāle Dominā, ja ko vajag ātri var tikt. Ir konts Un uzkrājumi Swedbank, ļoooti patīk, ja aizej ar bērni tieku apkalpota bez rindas/mani apkalpo* Calis.delfi.lv

En tykkää DNB:stä, sen takia lopetin tilini vähän aikaa sitten. Olen tosi happy Citadeleen, koska lähellä on toimipaikka Dominassa, jos jotain tarvitsee voi päästä nopeasti. On tili ja säästöt Swedbankissa, tykkään paljon, jos menen vauvan kanssa, minua palvellaan ilman jonoa/minua palvelee*.

Passiivi tässä lauseessa käy, koska kuvaillaan prosessia, jatkuvaa toimintaa ja tekijä on epämääräinen. Tarkastelemassani latviankielisessä aineistossa paljon enemmän käytetään 3. persoonaa kuin passiivia ja myös refleksiivisiä verbejä. Näitä rakenteita on mahdollista käyttää passiivin kaltaisesti.

Myös tässä esitetyistä esimerkeistä suurin osa on perfektissä ja passiivin perfektin muodot ovat aika läheisiä suomen passiivin perfektin muodoille sekä muodon että merkityksen kannalta. Myös preesensin passiivia on aineistossani käytetty suhteellisen usein, imperfektimuotoja taas on aika vähän ja futurimuotoja vain muutama.

Yhteenveto

Tässä työssä olen käsitellyt passiivin käyttöä sekä suomen että latvian nettikeskusteluissa. Tutkimukseni keskeinen tavoite oli selvittää suomen ja latvian passiivin yhtäläisyyksiä ja eroja ja pohtia, mikä on ollut syy, miksi nimenomaan passiivia on käytetty kussakin tilanteessa. Latvian passiivi muistuttaa kanonista passiivia siinä, että passiivin partisiippi vaihtuu lauseen objektin suvun ja luvun mukaisesti, mutta apuverbi aikamuodon mukaisesti. Suomessa taas passiivi ei kongruoi objektin kanssa ja monessa lähteessä sitä ei edes kutsuta passiiviksi. Tässä työssä olen kuitenkin käyttänyt perinteistä nimitystä *passiivi*.

Tutkimus osoittaa, että käytännössä passiivi sekä suomessa että latviassa käyttäytyy usein samanlaisesti. Työn tarkoituksena olikin selvittää kehen passiivilla viitataan- kirjoittajaan, lukijaan vai johonkuhun kolmanteen? Milloin passiivia käytetään avoimeen tai epämääräiseen tekijään viitattaessa? Onko latvian ja suomen passiivin käyttö samankaltaista. Passiivia ja passiivin tekijän roolia on tutkittu suomessa eri näkökulmista. Tällä hetkellä samanlainen tutkimus puuttuu latvian kielessä, joten latvian aineiston tuloksia on verrattu suomen kieleen.

Molemmissa kielissä passiivi on agentiton ja inhimillinen. Passiivin keskeisenä merkityspiirteenä voikin pitää sen tekijän avoimuutta ja monikollisuutta, mutta aineiston analyysistä selvisi, että passiivin tekijä voi olla myös yksiselitteinen sekä latviassa että suomessa. Suuressa osassa aineiston esimerkeissä tekijä on mukana kuvatussa tilanteessa jollain tavalla, mutta se on tietoisesti poistettu tai jätetty taka-alalle, koska jotakin muu on ollut tärkeämpi.

Latviassa passiivia käytetään pääasiassa perfektissä, preesensin muodot ovat harvinaisempia ja niitä usein korvataan nollapersoonalla. Syy tähän voi olla passiivi on morfologisesti raskas rakenne, jossa kirjoittajan pitää muokata sekä apuverbiä että partisiippia. Latviassa ylipäätään käytetään enemmän 3.persoonaa. Tästä voisi seurata jatkotutkimus, jossa vertaillaan käännöstekstiä ja tarkaillaan milloin alkukieleltään suomenkielisen tekstin latviankielisessä käännöksessä on käytetty passiivia ja milloin 3.persoonaa.

Suomessa taas passiivia aktiivisesti käytetään kaikissa tempuksissa.

Passiivia käytetään jos tekijä on irrelevantti tai epämääräinen, mutta usein tekijä kuitenkin selviää kontekstista. Passiivilause on yksi tapa kuvata asiaintiloja ilmaisematta tekijän tai muun keskeisen osallistujan identiteettiä ja passiivilauseessa päähuomio on usein kohteessa. Sekä latviassa että suomessa passiivia käytetään jos halutaan korostaa objektia tai toimintaa, eikä tekijä on tärkeä tai ei ole tiedossa.

Passiivin rinnalla voi käyttää jotakin tulkinnaltaan sitä lähellä olevaa rakennetta jolla on samanlaisia

merkityksiä ja käyttötapoja: esimerkiksi nollapersoonaa, ja latviassa usein käytetään refleksiiviverbejä, mutta ei aina ja tähän liittyy joitakin kielellisiä rajoituksia.

Lopuksi voi sanoa, että tutkimuskysymyksiini on hyvin löydetty vastaukset. Ainakin suomen kielen kannalta oli helppoa löytää esimerkkejä ja sopeuttaa niitä teoriaan ja teoriaosassa esitetty ryhmittely vastasi esimerkkeihin. Latvian passiivin kannalta vaikeuksia aiheutti se, että tästä aiheesta puuttuu tutkimusta ja esimerkkien ryhmittely oli ongelmallista, koska sitä oli vaikeaa teoreettisesti perustella.

Tärkeä havainto kuitenkin oli se, että suomen ja latvian passiiveilla on aika paljon yhtäläisyyksiä ja periaatteessa samanlaisia tehtäviä.

Abstract

Finnish and Latvian passive in online discussions

This thesis investigates the Finnish and Latvian passives in online discussions. Central research questions are why people have chosen passive voice in their communication and who do they refer to with the passive voice- to the reader, to themselves or someone else?

This paper brings together results from Latvian and Finnish internet pages, where it is possible to open topics for conversations and discussions and comment on them.

The comments were the main source of the analysis. The main aim was to compare the passive voice in Latvian and Finnish and to find out if they share any similarities or are they very different.

Different perspectives were chosen to analyze the comments.

As the language in such forums is rather colloquial, this paper gives an insight not only in how the passive voice is used in the internet language, but also in how it is used in spoken language.

Lähteet

1. Atgriezeniskie darbības vārdi gramatizācijas un leksikalizācijas aspektā // Vārds un tā pētīšanas aspekti. 13 (1) 2009. Liepāja: Liepājas Universitāte, 76–83.
2. Darbības vārds (verbs). Latviešu valodas gramatika 2013 Grigorjevs, J. & D. Nītiņa (red.). Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 456–563.
3. Gruzdiņa, Eva 2005. Passiivi latviassa ja suomessa. Kandidaatti työ, Rīga: Latvijas Universitāte.
4. Hakulinen, Auli 2001. Persoonaviitauksen välttäminen suomessa. Lea Laitinen, Pirkko Nuolijärvi, Marja-Leena Sorjonen & Maria Vilks (toim.), Lukemisto. Kijoituksia kolmelta vuosikymmeneltä s. 208-218. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
5. Holvoet, Axel 2001. Impersonals and Passives in Baltic and Finnic. *The Circum-Baltic Languages. Typology and Contact. Volume 2. Grammar and Typology*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 363-389.
6. Kalnača, Andra 2014. Voice. *A Typological Perspective on Latvian Grammar*. Warsaw / Berlin: De Gruyter Open, 141-155.
7. Kalnača, Andra 2013. Morfoloģija. *Latviešu valoda*. Veisbergs A. (red.). Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 45–108.
8. Kalnača, Andra 2011. *Morfoloģijas stilistika*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds
9. Kārtas kategorija darbības vārdu sistēmā. Vārds un tā pētīšanas aspekti. 15 (1). 2011. Liepāja: Liepājas Universitāte, 134–142
10. Jokela, Hanna 2012. *Nollapersoonalause suomessa ja virossa*. Tutkimus kirjoitetun kielen aineistosta. Turun yliopiston julkaisuja C 334. Turku: Turun yliopisto.
11. Löflund, Juhani 1998. *Suomen kirjoitetun yleiskielen passiivi*. Åbo: Åbo Akademi Förlag.
12. Makkonen-Craig, Henna 2005. *Toimittajan läsnäolo sanomalehtitekstissä. Näkökulmia suomen kielen dialogisiin passiivilauseisiin*. Suomalainen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1026. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
13. Paegle, Dzintra 2003. *Mūsdienu latviešu literārās valodas morfoloģija*
14. Penttilä, Aarni 1957. *Suomen kielioppi*. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö
15. Riionheimo, Helka. Kolehmainen, Leena. Meriläinen, Lea 2014. Suomen passiivi kontaktissa. Kieltenvälisiä kytköksiä migraatiossa, toisen kielen imaksumisessa ja kääntämisessä. Virittäjä 3, s. 335-371.
16. Shore, Susanna 1986. *Onko suomessa passivia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
17. Verba darāmās un ciešamās kārtas sinonīmija // *Linguistica Lettica III*. Rīga, 1998, 155–162

18. Vilkuna, Maria 1996: *Suomen lauseopin perusteet*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 90. Helsinki: Edita.
19. VISK= Iso suomen kielioppi. Verkkoversio. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
<http://scripta.kotus.fi/visk>.

Aineisto

www.delfi.lv/calis/

www.cosmo.lv

www.suomi24.fi

www.vauva.fi

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Elīza Gūtmane

(sünnikuupäev: 18.01.1988.)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

“Suomen ja latvian passiivin käyttö nettikeskusteluissa”,

mille juhendaja on Tiina Nahkola,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 24.08.2017